

# СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

## НА

### XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

#### III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 3

София, петък, 8 ноември

1929 г.

## 5. заседание

Четвъртък, 7 ноември 1929 година.

(Открито от председателя Ал. Ц. Цанков в 16 ч. 30 м.)

**Председателът:** (Звъни) Обявявам заседанието за открито.

(От заседанието отсъствуват следните народни представители: Абаджиев Йорданъ, Аврамовъ Мито, Агушевъ Еминъ, Алексиевъ Никола, Алиевъ Хафузъ Садъкъ, Ангеловъ Иванъ, Андреевъ Никола, Андреевъ Ставри, Апостоловъ Драгомиръ, Баевъ Христо, Божковъ Борисъ Навковъ, Бояджийски Илия, Бурилковъ д-ръ Владимиръ, Бурмовъ Никола, Василевъ Григоръ, Владовъ Никола, Вълчовъ Вълчо Даскаловъ, Гаговъ Петъръ, х. Галибовъ Хюсеинъ, Георгиевъ Стойчо, Герай Мехмедали, Гичевъ Димитъръ, Грънчаровъ Димитъръ, Губидъльниковъ Георги, Дамяновъ Георги Марковъ, Данаиловъ Георги, Данчевъ Панайотъ, Даскаловъ Добри, Дерлипански Димитъръ, Димитровъ Владимиръ, Димитровъ Добри, Дочевъ Момчо, Драгневъ Георги, Дрънски Димитъръ, Думановъ д-ръ Никола, Дяковъ д-ръ Цветанъ, Златевъ Станю, Ивановъ II Димитъръ, Ивановъ Савчо, Икономовъ Димитъръ, Илиевъ Христо, Казанджиевъ Иванъ, Каишевъ Атанасъ Т., Калчевъ Панайотъ Тинчевъ, Капитановъ Трифунъ, Кацковъ Левъ, Кемилевъ Никола, Кирпиковъ Иванъ, Колевъ Боню, Колевъ Иванъ, Константиновъ Тома, Кулишевъ Георги, Куртевъ Иванъ, Куцаровъ Янко, Малиновъ Александъръ, Малиновъ Атанасъ, Мангърровъ Димитъръ, Маноловъ Калоянъ, Мариновъ Христо, Мирчевъ Йорданъ, Митевъ Василъ, Михайловъ Иванъ, Мушановъ Стойчо, Мустафовъ Кара Али, Начевъ Емануилъ, Неновъ Александъръ Т., Николовъ д-ръ Борисъ, х. Николовъ Иванъ, Оршаковъ д-ръ Хараламби, Павловъ Грую, Палиевъ Петко, Панайотовъ Петко, Паневъ Малинъ, Петровъ Аврамъ Стояновъ, Пешевъ Димитъръ, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Проданъ, Радоловъ Александъръ, Рашковъ Христо, Реджовъ Григоръ, Салневъ Мехмедъ Алиевъ, Сапунджиевъ Никола, Сидовъ Пандо, Славовъ Кирилъ, Стаиновъ Петко, Статевъ Христо, Стефановъ Стефанъ, Стоилковъ Таско, Табаковъ Цено, Тончевъ Желю, Топаловъ Недѣлко, Узуновъ Ангелъ, Христовъ Борисъ, Христовъ Иванъ, Христовъ Тома Янчевъ, Цаневъ Александъръ, Цвѣтковъ Цвѣтко, Ченгелиевъ Антонъ, Чешмеджиевъ Григоръ, Шиваровъ Маринъ и Янгузовъ Теню)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпуски на следните народни представители.

На г. Владимиръ Начевъ — 2 дни;  
 На г. Калоянъ Маноловъ — 1 день;  
 На г. Стефанъ Бояджиевъ — 1 день;  
 На г. Иванъ Лъкарски — 2 дни;  
 На г. Добри Димитровъ — 3 дни;  
 На г. Маринъ Шиваровъ — 3 дни;  
 На г. Никола Ареговъ — 1 день;  
 На г. Страшимиръ Георгиевъ — 2 дни;  
 На г. Иванъ Куртевъ — 2 дни;  
 На г. х. Георги х. Петковъ — 1 день и  
 На г. Димитъръ Икономовъ — 1 день.

Постъпило е питане отъ габровския народенъ представителъ г. Досю Негенцовъ къмъ г. министра на народното просвѣщение относно закриването на нѣкои прогимназии и класове, относно уволнения и прѣмѣствания на учители и училищни инспектори.

Това питане ще се изпрати на г. министра, за да отговори. Отъ Министерството на вътрѣшните работи и народното здраве е постъпилъ законопроектъ за разрешаване на Лѣсковската градска община да сключи заемъ. (Вж. прил. Т. I, № 3)

Тоя законопроектъ ще бѣде поставенъ на дневенъ редъ. Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ: **второ четене законопроекта за гражданското сѣдопроизводство — продължение разискванията.**

Моля г. докладчика да продължи доклада си.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Глава IV.

**Цена на иска.**

Чл. 104. става чл. 102. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 102. За цена на иска се счита посочената въ исковата молба сума“.

**Председателът:** Които приематъ чл. 102, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 103. За опредѣляне цената на иска се пазятъ следните правила:

1) изчисляването на цената на иска става въ време на прѣдвяването на иска; не се присмѣтатъ плодетъ, доходитъ, лихвитъ, вредитъ и загубитъ и разносцитъ, които се искатъ като прирѣстъ следъ прѣдвяването на иска;

2) ако съ една и сѣща молба се прѣдвяватъ нѣколко искания, цената на иска се изчислява чрезъ събиране на сумитъ по прѣдвяванитъ искания. Цената на първоначалния искъ не се събира съ цената на насрещния искъ;

3) цената на иска се опредѣля споредъ цената на вещта, ако е въпросъ за нейната собственостъ или за унищожаване на договоръ, съ който се прехвърля правото на собственостъ върху нея; споредъ половината на нейната цена, когато е въпросъ за нейното владение, и споредъ размѣра на вземането, когато спорътъ има за предметъ обезпечението на това вземане или едно заложно право. Ако предметътъ на заложното право има цена по-малка отъ самото вземане, тогава цената се опредѣля споредъ стойността на заложения предметъ;

4) цената на единъ поземеленъ сервитутъ се опредѣля споредъ цената, която той има за господствуващия имотъ, или споредъ размѣра, съ който се намалява цената на служация имотъ чрезъ сервитута, ако този размѣръ е по-голямъ;

5) въ случай на споръ за съществуването, унищожаването или продължаването на единъ договоръ за наемъ, цената на иска се опредѣля споредъ размѣра на годишния наемъ;

6) при икове за право, което не се ограничава съ срокъ или е до животъ, цената на иска се опредѣля съ сумата на петгодишнитъ платежи; а при икове, които иматъ за предметъ срочно право за получаване на платежи — съ сумата на всичкитъ платежи, които се искатъ.“

Г. г. народни представители! При измѣненіето на този членъ комисията възприе гледището, което бѣше прокарано въ първоначалния проектъ на министерството, а именно, спорнитѣ правоотношения да се оценяватъ по реалната имъ стойностъ изобщо. Съ това комисията искаше да премахне една аномалия, която съществуваше досега, главно по отношение оценката на недвижими имоти. По досега съществуващия законъ, при спорове, цената на недвижими имоти се опредѣляше по емлячната имъ оценка. При това положение много спорни правоотношения, които имаха една реална стойностъ много по-голяма отъ емлячната оценка, биваха разрешавани отъ съдебни инстанции, които при други случаи не биваха и не можеха да бждатъ компетентни за разрешаване подобни спорове. Забелязани сж случаи, когато споръ за недвижимъ имотъ съ реална стойностъ на стотици хиляди лева или на милиони, се е разрешавалъ отъ мирови съдия и то като първа и последна инстанция, безъ да има право заинтересованата страна да потърси по-нататъкъ съдебна защита въ по-горни съдебни инстанции. Съ измѣненіето, което комисията прие, смѣтаме, че тая аномалия се премахва, и съдещитѣ се страни ще намѣрятъ по-голяма гаранция за защита на своитѣ интереси предъ законоустановенитѣ съдебни инстанции.

Възражението, че по този начинъ правосъдието ще стане по-скъпо, тъй като ще се плащатъ по-високи мита, поради по-големия размѣръ на исковетѣ, го имаме предъ видъ. Но като се вземе въ съображение, че въ този законопроектъ за гражданското сждопроизводство ние намаляхме процента на съдебнитѣ мита, а отъ друга страна, че увеличихме компетентността на мировия съдия да разрешава искове до 30.000 л., ние смѣтаме, че и това възражение е неоснователно.

Тия бѣха съображенията, които комисията има предъ видъ при приемане така формулирания текстъ на чл. 103, както ви го докладвахъ.

**Председателъ:** Които приематъ чл. 103, както се докладва, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събраніето приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 104. Възражението си за по-висока или по-низка цена на иска отъговоритѣтъ трѣбва да направи въ своя отговоръ като посочи каква, споредъ него, трѣбва да бжде тя.

Ако въ разпоредителното заседание, за което е речъ въ чл. 110, съдътъ намѣри, че не може самъ да опредѣли цената на иска възъ основа на даденитѣ отъ странитѣ обяснения, той назначава едно или три вещи лица, които се призоваватъ за първото по дѣлото заседание, за да се произнесатъ по нея. Въ това заседание препирната за цената на иска се разрешава преди разискването по съществото на дѣлото.

При споръ за недвижими имоти за цена на искъ се взема тѣхната пазарна цена, посочена въ представеното отъ ищеца удостовѣрение, издадено отъ общинското управление по мѣстонахождението на имотитѣ. Обаче ако съдътъ има основание да се съмнява въ вѣрността на посочената цена, той постѣпва съгласно предходната алинея.

Опредѣленіето на сжда относно цената на иска не подлежи на обжалване. Ако, съгласно опредѣленіето, дѣлото се явява подсъдно на по-горенъ или по-доленъ съдъ, то се изпраща на онзи съдъ, комуто е подсъдно, освенъ ако ищецътъ изяви несъгласие за това. Въ последния случай дѣлото се прекратява“.

Г. г. народни представители! Въ предшествуващия членъ, който гласувахме, се поставятъ принципитѣ за опредѣляне цената на иска, а въ този членъ, който ви докладвахъ, комисията възприе процесуалнитѣ правила за опредѣляне цената на иска. Така че този текстъ на закона има чисто процесуаленъ характеръ.

**Прѣдседателъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пждаревъ.

**Н. Пждаревъ (д. сг):** (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Парламентарната комисия, която е разгледала законопроекта за гражданското сждопроизводство...

**Б. Павловъ (д) и Други:** Нищо не се чува.

**Н. Пждаревъ (д. сг):** Не съмъ азъ виноватъ, ако новата зала не иска да ме слуша!

**Й. Гавалюговъ (д. сг):** И стенографитѣ даже не чуватъ.

**Н. Пждаревъ (д. сг):** Г. докладчикътъ ни обясни, че парламентарната комисия е пожелала да премахне една аномалия въ раздаване на правосъдието по досегащото постановление въ закона за гражданското сждопроизводство — за опредѣляне цената на иска да се взема цената на недвижимитѣ имоти по данъчната оценка. Комисията намира, че съ измѣненіето, което се прави, дава се по-голяма гаранция за правилно раздаване на правосъдието и се избѣгватъ аномалии, каквито ни се посочиха, че процеси, по които цената на имота е надъ стотици хиляди, сж се разрешавали по същество окончателно отъ една инстанция, и то първата споредъ нашето гражданско сждопроизводство — мировитѣ сждилища. Азъ не зная, доколко тѣзи факти наистина сж станали. Допускамъ, че процеси за имоти съ по-голяма стойностъ сж били разрешавани, но неокончателно отъ мировитѣ сждилища, а само като първа инстанция по същество, подлежащи на разглеждане по-нататъкъ отъ втората инстанция по същество — окръжнитѣ сждилища. Комисията се стреми да може при разглеждане на процеситѣ да се поставя реалната стойностъ на имота — тази стойностъ, която той има тогава, когато се води процесътъ — и затова е възприела като цена на иска да се взема пазарната цена на имота въ момента, когато се завежда процесътъ.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че колкото и да е голямо желанието на комисията да въведе едно подобрене въ гражданското сждопроизводство, туку, въ тоя членъ, цената на иска се поставя въ една неопредѣленост. Ако на всѣки процесъ за единъ недвижимъ имотъ ще трѣбва при завеждането на процеса да се опредѣли стойността на този имотъ и за тая целъ да се търси каква стойностъ има той на пазара, азъ смѣтамъ, че поставяме опредѣлянето цената на иска въ едно много произволно и не-постоянно положение.

**К. Пастуховъ (с. д):** Много право.

**Н. Пждаревъ (д. сг):** Цената на иска въ такъвъ случай ще зависи отъ усмотрѣніето на общинския кметъ или пъкъ на вецитѣ лица, които ще се явятъ да кажатъ колко струва имотътъ. Ще има една неопредѣленост въ поставяне цената на иска и който ще заведе процеса, нѣма да бжде сигуренъ, че е сезиралъ компетентния съдъ, като е поставилъ такава цена на иска, каквато той за момента е намѣрилъ, че е реалната стойностъ на имота. После, пазарната стойностъ не е нѣщо постоянно; тя може да се мѣни въ годината нѣколко пѣти, тя може да се мѣни и въ течение на процеса. И толкова ли, г. г. народни представители, е нужно при разрешаване на единъ процесъ, да знаешъ непременно точно неговата реална стойностъ, за да го подложитъ на разглеждане отъ сждилищата? Казва се: „Добре, ама ние искаме да дадемъ една гаранция за правосъдието.“ Г. г. народни представители! Може да смѣтате, че съмъ не зная колко смѣлъ въ твърденията си, но азъ смѣтамъ, че на нашия народъ, на този беденъ български гражданинъ все е достатъчна гаранцията на мировото сждилище и на окръжния съдъ, за да смѣта той, че е получилъ правилно раздаване на правосъдие. Вие имате единъ, мирови съдия, който днесъ по условията, на които отговаря, може да се сравни съ нашитѣ апелативни сждии отъ преди 20 години — такава бѣше подготовката на нашитѣ апелативни сждии по онова време и никой нѣмаше тогава въ главата си идеята да поддържа, че апелативниятъ съдъ не представлява гаранция за правилно раздаване на правосъдие. Вие днесъ имате за мирови сждии юристи, издържали теоритически изпитъ, минали известна практика като стажанти, минали презъ контрола на вещи практики, които имъ сж повѣрявали разглеждането на процеси. Въ тия хора не може вие да нѣмате вѣра.

Г. г. народни представители! Отъ насъ зависи да има престижъ длъжностното лице, на което държавата възлага изпълнението на една мисия. Да бждемъ съ малко по-голямо уважение къмъ тия млади труженици, да ги почитаме и считаме, и тѣ ще иматъ престижъ въ обществото, защото имать всѣки условия да иматъ този престижъ. И когато имате възможността да поставитѣ тѣхното решение потъ контрола на трима сждии въ окръжния съдъ, вие смѣтате, че не сте дали гаранция на този народъ, че му раздавате правилно правосъдие!

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че ние трѣбва да се върнемъ малко назадъ, да провѣримъ какво представляваме ние като народъ, като стопанска единица и като стопански сили, за да разберемъ, че голямата тържественостъ въ сждилищата не е по нашия мащабъ. Азъ смѣтамъ, че апелативнитѣ сждилища ще трѣбва да ги задържимъ само за извънредно големи процеси, тамъ, където страхътъ е вече голямъ, където трѣбва голямо внимание, голями познания, за да се разреши единъ процесъ. Но азъ

съмъ убеденъ, че ние нѣма съ нищо да нактърнимъ раздаването на правосъдието, ако дадемъ на българското гражданство за повечето процеси една инстанция — мировия сѣдъ, и втора инстанция — триличния колективенъ съставъ на окръжния сѣдъ. Недейте бѣга, г. г. народни представители, отъ едноличния сѣдъ. Да ви кажа, тъй, както се развиватъ работитѣ у насъ, като че ли едноличниятъ сѣдъ ще представлява по-голяма гаранция за всестранното проучване на процеситѣ, защото отговорността носи единъ, и той не може на друго да я стоварва. Когато по такъвъ начинъ погледнете на ролята на мировия сѣдия, вие не можете така леко да кажете: на него ние не можемъ да възлагаме разрешаването на голѣми спорове.

Нищо не рискува правосъдието, ако цената на имотитѣ се опредѣля съ една постоянна мѣрка. Може би тя да не бѣде въ точност истинската цена на имота, но съ това ние съ нищо не рискуваме да посегнемъ на правилното раздаване на правосъдие, да посегнемъ на гаранцитѣ, които даваме на българскитѣ граждани, че тѣ ще получатъ правилно разрешаване въ сѣдилищата на тѣхнитѣ процеси.

Ето защо азъ ви моля, г. г. народни представители, да приемете предложението, което правя по ал. 3 на чл. 104. Азъ смятамъ, че за цена на недвижимитѣ имоти трѣбва да остане онази цена, която е установена за единъ публиченъ интересъ — за опредѣляне данъцитѣ, които трѣбва да се плащатъ за тѣзи имоти. Това е една цена, която може да не е точно реалната цена, но една цена, която контрадикторно, съ участието на странитѣ, съ участието на вещитѣ лица е опредѣлена — опредѣлена е не съ огледъ на отдѣлния актъ на продажба, която би могла да стане съ този имотъ, но общо погледнато, съ огледъ на стопанското положение на страната и на пазарната цена на тѣзи имоти. Защото единъ имотъ, взетъ изолирано, може да струва въ известенъ моментъ много, но погледнато общо, при едно общо положение, при една обща обстановка, той ще има тази цена, която му е опредѣлила данъчната комисиия, съ която се е съгласилъ стопанинътъ, съ която се е съгласила и контролната власть при противодействие или обтжжване. Не бива да изпускаме тази здрава и сигурна опора, за да търсимъ несигурната опора и да създаваме несигурностъ при опредѣляне цената на иска. Имаме вече практика отъ редица години съ това положение, и нѣма да намѣрите български гражданинъ, който да е недоволенъ отъ това раздаване на правосъдие — че спороветѣ по недвижими имоти за голѣма стойностъ сж били разрешавани отъ мировия сѣдия. Българското гражданство възприема това положение. Може българската адвокатура да не го възприема. Но, г. г. народни представители, времената, които преживяваме, ни налагатъ да бждемъ малко по-радикални — подчертавамъ това, малко по-радикални — въ законодателството си. Ще трѣбва много нѣщо да махнемъ отъ създаденото въ държавната организация, па ако щете и въ правосъдното дѣло. Азъ бихъ желалъ наистина въ всички градове, окръжни и околийски, да се издигнатъ сѣдебни палати; азъ бихъ желалъ наистина тѣ да внушаватъ на българското гражданство, че то трѣбва да защита, да почита правосъдието и да го издигне на такава висота, щото навсѣкжде то да бжде сочено и уважавано. Но азъ бихъ желалъ въ сѣдилищата по-малко процеси да се разглеждатъ. Сѣдилищата не сж да се пълнятъ съ процеси и съ дѣла; тѣ сж за крайна нужда; когато вече спороветѣ не могатъ да се разрешатъ между странитѣ, да се прибѣгва до тѣхъ.

Е добре, г. г. народни представители, ние имаме всичкиѣ основания да поддържаме, че тъй, както сега е организирано нашето правосъдие, ние можемъ съ пълна вѣра да се осланяме на решенията на мировитѣ сѣдии, контролирани отъ окръжнитѣ сѣдилища по сѣщество. По формата, по приложението на законитѣ имаме контролата на Върховния касационенъ сѣдъ; той бди надъ всички сѣдилища за правилното приложение и тълкуване на законитѣ. Какво можемъ да се боимъ тогава за гаранцитѣ на сѣдешитѣ се за правилно правораздаване? Ето защо, г. г. народни представители, съ пълна вѣра, че услужваме на онѣзи, които прибѣгватъ до правосъдието, че услужваме на онѣзи, които отиватъ да се сѣдятъ, азъ смятамъ, че ще направимъ едно добро дѣло, ако се задоволимъ съ тази оценка на имотитѣ, която е вписана въ данъчнитѣ книги. Може би съ това ще увеличимъ, а нѣма да намалимъ количеството на дѣлата предъ мировитѣ сѣдии, но то, споредъ моето мнение, нѣма да бжде вредно, а полезно и за правосъдието, и за сѣдешитѣ се.

Г. г. народни представители! Азъ си спомнямъ онази мисль, която проникна въ печата, че комисиия нѣкаква, натоварена да проучва службитѣ въ Министерството на правосъдието, била изказала мнение, че българскитѣ сѣдилища трѣбвало малко да се реорганизируютъ, че трѣб-

вало да се прибѣгва повече до едноличния сѣдъ, че колективнитѣ сѣдилища трѣбвало да се ограничатъ въ работата си и т. н. Г. г. народни представители! Азъ не смятамъ, че тѣзи хора тамъ трѣбва да ни посочватъ пътя, по който трѣбва да вървимъ.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Тѣ не сж ни го посочили, ние имъ го посочихме.

**Н. Пждаревъ (д. сг.):** Щомъ Вие сте имъ го посочили, тогава азъ се много радвамъ, г. министре на правосъдието, че Вие сте възприели идеята, едноличнитѣ сѣдилища у насъ малко по малко да добиватъ право да раздаватъ по-голямо правосъдие отъ това, което иматъ право да раздаватъ днесъ. Азъ съмъ за тази идея, и смятамъ, че Вие ще услужите и на правосъдието, и на българскитѣ финансии, ако я възприемете и прокарате така.

Та, г. г. народни представители, азъ смятамъ, че ние, ако не намалимъ дѣлата на мировитѣ сѣдии по тѣхната компетентностъ, нѣма да извършимъ лошо дѣло; ние ще услужимъ и на тѣзи, които се сѣдятъ, и на правосъдието. Нѣма защо да се боимъ, ако мировитѣ сѣдии могатъ повече дѣла да разрешаватъ. Азъ моля това мое предложение да бжде прието. То е: за цена на иска да служи цената на имота тъй, както тя е показана въ данъчнитѣ книги, и само когато нѣма посочена цена въ данъчнитѣ книги, тогава да се взема пазарната стойностъ на имота.

**Председателъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Петъръ Миновъ.

**Н. Миновъ:** (з. в): Г. г. народни представители! Азъ се присъединявамъ напълно къмъ съображенията и мотивитѣ, които г. Пждаревъ ни изложи преди малко по този членъ отъ законопроекта. Имамъ да добавя само още нѣщо. Една отъ главнитѣ цели на настоящия законопроектъ е, да се постигне бързина въ правораздаването.

Спомняте си, г. г. народни представители, че при първото четене на законопроекта тукъ, отъ трибуната на Народното събрание, се изказаха отвѣскжде надежди, че съ новия законопроектъ за гражданското сѣдопроизводство ще се постигне бързина въ нашата процедура, какъто сега нѣмаме, защото дѣлата — това е признато — въ почти всички инстанции се движатъ много бавно. Азъ нѣма да преповтарямъ статистикитѣ за претрупаността на сѣдилищата съ дѣла, нито годинитѣ, следъ които обикновено дѣлата се разглеждатъ. Ще ви спомня само, че има дѣла, особено за недвижими имоти, които се движатъ много бавно, съ години, благодарение на обстоятелството, че се предизвикватъ предварителни въпроси за разрешаване по тѣзи дѣла.

Считамъ, г. г. народни представители, че трѣбва да извадимъ нашата процедура отъ тая бавностъ, че трѣбва да ускоримъ разглеждането на дѣлата; че дѣлата не трѣбва така мудно, така бавно, както досега, да се движатъ. Една отъ спъналкитѣ, за да не могатъ да се движатъ по-бързо дѣлата, сж и предварителнитѣ въпроси. Единъ отъ тѣзи предварителни въпроси е, напр., въпросътъ за цената на иска, който се предявява въ първото по дѣлото сѣдебно заседание или при размѣната на книгата, както е казано въ процедурата на окръжнитѣ сѣдилища. Азъ смятамъ, че това е една голѣма спъналка за движението на дѣлата — съ вещи лица да се разрешаватъ спороветѣ за цената на иска. Вие, г. г. народни представители, знаете, че много отъ процеситѣ се решаватъ по сѣщество изключително отъ вещи лица. Такъвъ е, напр., процесътъ *laesio enormis* по чл. 308, такива сж и редъ други. Ако позволимъ въ всѣки процесъ предварителнитѣ въпроси да се разрешаватъ съ вещи лица, нѣма да имаме бързо правораздаване. Вие знаете какво значи да се викатъ три вещи лица; вие знаете, че първия пътъ, когато тѣ се викатъ, макаръ и само за цената на иска, процесътъ нѣма да се разгледа, защото ще има маса причини за отлагането му.

Г. г. народни представители! Ако искаме да дадемъ бързина на процедурата за самия сѣдъ и за самитѣ страни, трѣбва алиней трета на чл. 104 да се извърли. Ако остане, тогава всѣки отвѣтникъ по процесъ за недвижими имоти ще се възползува отъ тази клауза на закона, за да спре разволя на процеса, за да му даде мудностъ. Трѣбва да възприемемъ онова, което имаме въ процедурата досега — опредѣляне цената на искъ за недвижими имоти става по оценката въ основнитѣ данъчни книги. Недейте смята, г. г. народни представители, че оценката по основнитѣ данъчни книги е много низка, и че много голѣми процеси ще се разрешаватъ отъ мировия сѣдия. Вие знаете, че има нови оценки — ако въ нѣкои околии още нѣма такива, скоро ще ги има — които нови оценки се

приближават към пазарните цени на имотите. Нужно ли е, г. г. народни представители, въ един процест за недвижим имот да имате непременно пазарната цена на имота? Не е нужно. Имотът не се прехвърля; не се намираме предъ нотариуса, гдето трябва да платим всички мита за държавата; ние се намираме предъ съдъ. Имотът, за който е спорът, принадлежи на една от двете страни. Нека оная страна, която има право, го получи съ по-малко тежести.

По тия съображения, г. г. народни представители, моля ви, при спорът за недвижими имоти, за цена на иска да не се взема пазарната цена, както е казано въ алинея трета на чл. 104. Не допускайте това „ако съдът има основание да се съмнява въ вѣрността на посочената цена“, защото тогава ще се допусне, че всѣки съдъ ще се съмнява въ всѣко представено му отъ дадената община удостоверение. Трѣбва да имаме нѣщо стабилно. А това сѣ основните данѣчни книги. Да не създаваме спѣналки на процеса, но да му дадемъ бързъ ходъ. Предварителните, преюдициалните въпроси, какъвто е, напр., въпросътъ за цената на иска, не бива да спиратъ развойа на дѣлото.

Та азъ предлагамъ алинея трета да се измѣни така: (Чете) „При спорътъ за недвижими имоти цената на иска е равна на оценките по основните данѣчни книги“.

**Председателъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Павелъ Георгиевъ.

**П. Георгиевъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Счита се отъ нѣкои, че съ въпроса, който повдига г. Пждаревъ, се само демагогствува и се защитава едно положение, което единъ юристъ не може да защитава. Азъ смѣтамъ съображенията на г. Пждаревъ за твърде умѣстни, имайки предъ видъ оная редакция, която комисията е дала на алинея трета отъ чл. 104.

Както се изтъкна, при спорътъ за недвижим имотъ за цена на иска се опредѣля оная, която е посочена отъ кмета въ общинско удостоверение — пазарната цена. Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че при това положение, първо, ще се замедли процестътъ, защото при усъмняване въ оная цена, която кметътъ е посочилъ, ще трѣбва да се назначаватъ вещи лица, а това ще доведе до отлагане на дѣлото, и второ, процестътъ твърде често ще бѣде поставенъ въ изненади отъ ония оценки, които кметътъ по свое усмотрение ще посочва въ удостоверението.

Г. г. народни представители! Новите оценки, които се дадохъ тази есенъ за покритите недвижими имоти отъ комисията въ страната, се приближаватъ или сѣ наравно съ пазарната стойностъ на имотите. Имайки предъ видъ данѣка за покритите недвижими имоти, който е  $2\frac{1}{2}\%$ , комисията оценяваха по-високо имотите — оценките се равняватъ почти на пазарната цена. Сѣщото е и за непокритите недвижими имоти, чийто данѣкъ се разхвърля въ този моментъ въ всички околии: И „тѣзи“ оценки сѣ приблизително такива, каквито сѣ пазарните цени на имотите. Намирамъ, че при спорътъ за недвижими имоти, за цената на иска, данѣчните оценки, които сѣ дадени за непокритите и покритите имоти, ще бѣдатъ най-вѣрното мѣрило. Така, първо, лицето, което заведе иска, нѣма да бѣде подложено на изненади, и второ, нѣма да има опасностъ, както изтъкна и г. докладчикътъ, че мировиятъ съдъ ще разглежда искове, които сѣ въ сѣщностъ отъ стойностъ твърде голѣма, не за неговата компетентностъ, а за компетентността на окръжния съдъ. Предложението на г. Пждаревъ ще следва да се възприеме. Моля да се възприеме, при спорътъ за недвижими имоти, за цена на иска да се взематъ оценките, посочени въ данѣчните книги.

**Председателъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Борисъ Павловъ.

**Б. Павловъ (д):** Уважаеми г. г. народни представители! Що се касае до главните идеи, прокарани въ чл. 104, нѣма какво да се каже, и Народното събрание не може да отиде противъ тѣхъ. Но може да се каже нѣщо въ свръзка съ редакцията, която така, както е дадена, или е резултатъ на *lapsus calami*, или на едно обикновено недоглеждане.

Най-напредъ ще се спра на алинея втора отъ чл. 104. *In fine* е казано: (Чете) „Въ това заседание препиранията за цената на иска се разрешава преди разискването по сѣщество на дѣлото“. Следва да се каже, и азъ моля г. министърътъ на правосъдието въ това отношение самъ да направи предложение: цената на иска се разрешава преди разискване на всички други въпроси, защото преди разискване по сѣществото на дѣлото, освенъ въпроса за цената на иска, като предварителенъ въпросъ, има още и гдетъ други въпроси. По тоя начинъ ние ще прецизираме

текста въ смисълъ, че преди всички други въпроси трѣбва да се разисква въпросътъ за цената на иска. Защото така, както е редакцията, страните, които не сѣ повдигнали въпроса за цената на иска, може да започнатъ съ други предварителни въпроси и следъ това да повдигнатъ въпроса за цената на иска. А тогава съдътъ ще бѣде въ недоумение, дали следъ повдигането на други предварителни въпроси може да се повдига и въпросъ за цената на иска.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Ясно е.

**Б. Павловъ (д):** Вѣрвамъ, че г. министърътъ ще приеме, че е нужно да се направи надлежната поправка.

**Н. Пждаревъ (д. сг):** Чл. 112 урежда този въпросъ.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Да.

**Б. Павловъ (д):** Въ връзка съ споровете за недвижим имотъ и за цената на исковете по тия спорове, трѣбва да правимъ разлика между цената на иска и обекта на иска. Това сѣ две различни работи. Цена на иска е едно, а обектътъ на иска е друго. Теглено това различие, при спорътъ за цената на единъ искъ за недвижимостъ трѣбва да се обсъди, дали цената на този искъ трѣбва да се опредѣли съ огледъ пазарната стойностъ на имота, или съ огледъ емлячната стойностъ на имота, както се пледира отъ г. Миновъ по едни съображения, а отъ г. Пждаревъ по други съображения. Азъ трѣбва да зявя, че въ никоя културна страна въ свѣта цената на исковете, които иматъ за обектъ недвижими имоти, не се опредѣля по емлячната оценка на тия имоти, защото това би спѣнало процеса. Азъ питамъ г. Пждаревъ: какво би било положението, ако ние приемемъ неговата теза и ако махнемъ въобще вещитъ лица, при следния случай: искътъ е за една суперфициерна собственостъ, т. е. за една сграда, построена на чуждо мѣсто. Такава сграда не може да има емлячна оценка по много съображения. Обаче азъ водя искъ за суперфицията. Искътъ е за собственостъ. Какъ азъ ще опредѣля цената на тоя искъ?

**Н. Аретовъ (д. сг):** Има ли емлячна оценка?

**Б. Павловъ (д):** Емлячна оценка не може да има.

**Н. Аретовъ (д. сг):** При сегашните оценки отдѣлно се оценява мѣстото и отдѣлно сградата.

**Б. Павловъ (д):** Моля, азъ ще се изясня; азъ ще ви кажа и друго нѣщо.

**Н. Пждаревъ (д. сг):** Моето предложение не го знаете.

**Б. Павловъ (д):** Зная го.

**Н. Пждаревъ (д. сг):** Въ него е казано: „При липса на емлячна оценка, се взема пазарната“.

**Б. Павловъ (д):** Моля. Вие, значи, казвате: „При липса на емлячна оценка,“ и т. н. Но това е една по-сложна процедура отъ тази, която предлага законопроектътъ.

Мене ми се възражава, че всички недвижими имоти имали своите емлячни оценки. Това не е вѣрно, абсолютно не може да бѣде вѣрно. Ако азъ днесъ построя една сграда на чуждо мѣсто — не е важенъ размѣрътъ на сградата — тая сграда не може да има емлячна оценка, но спорътъ за собствеността ѝ може да възникне.

Другъ случай. Представете си, че се касае за едно индустриално предприятие, кждето машините, като здраво прикрепени къмъ предприятието, се броятъ за недвижима собственостъ. Азъ питамъ тогава: при тоя искъ за недвижима собственостъ, каква ще бѣде емлячната оценка?

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Гледа се оценката на зданието.

**Б. Павловъ (д):** И на машините, защото тѣ се броятъ прикрепени къмъ зданието; тѣ сѣ недвижимостъ по предназначение, както се изразява законътъ.

Явно е, следователно, че една недвижимостъ не винаги може да има емлячна оценка. Но както г. Пждаревъ, така и г. Миновъ съ своите предложения се стремятъ, ако не всичките, то голѣма частъ отъ исковете да ги направятъ подсъдни на мировите съдилища, или, както по-рано г. Пждаревъ, а така сѣщо и други господа се изразиха — народътъ да има близо до себе си своето правосъдие.

Г. г. народни представители! Когато говоримъ за близко, евтино и бързо правосъдие, едно не трѣбва да забравяме: целитъ на правосъдието. Тия цели сѣ важни за една правова държава. Не трѣбва да забравяме, обаче, и друго нѣщо — естеството на мировия сѣдъ. Той е само една помирителна инстанция, единъ сѣдъ на мира. И ако той е такъвъ сѣдъ, много естествено, голѣми интереси не могатъ да се подлагатъ на единъ мирови сѣдъ, когато той, преди всичко, е длъженъ да свърши процеса съ помирение.

Независимо отъ това има и едно друго съображение. Ако вие приемете, въ свързка съ компетентността на мировия сѣдъ, емлячна оценка до 30.000 л., тогава всички по-голѣми процеси, или почти всички процеси, бихъ казали, ще отидатъ при мировия сѣдъ. Тогава окръжните сѣдилища, като сѣдилища на срѣдните и голѣми интереси, биха изгубили своето значение, и въ сѣщностъ, отъ помирителния сѣдъ ние ще направимъ единъ сѣдъ на голѣмите наши интереси. А това не трѣбва да става. Независимо отъ това, азъ смѣтамъ, че ще трѣбва въ алинея трета на чл. 104, следъ думитѣ: (Чете) „При споръ за недвижими имоти за цена на искъ се взема тѣхната пазарна цена“, да се тури точка, а по-нататѣкъ думитѣ (Продължава да чете): „посочена въ представеното отъ ищеца удостоверение, издадено отъ общинското управление по мѣстонахождението на имотитѣ“ и т. н., всичко следваще да се махне. Най-напредъ защото ако застанемъ на становището, че цената на иска се определя съ огледъ пазарната стойностъ на имота, общинскиятъ управления не сѣ компетентни да издаватъ удостоверения за пазарната стойностъ на имота. Независимо отъ това, така, както е редактиранъ текстътъ, общинското удостоверение трѣбва да бѣде представено заедно съ исквата молба, защото спорътъ за цената на иска може да стане въ отговора и да се разреши въ разпоредително заседание. Азъ, ищецътъ, често пѣти не мога да имамъ такова удостоверение, защото надлежниятъ общински кметъ не е длъженъ да ми го издаде или не иска да ми го издаде. Азъ трѣбва да имамъ надлежно удостоверение отъ сѣда, по силата на което да се снабдя съ такова отъ общинския кметъ.

Но, независимо отъ това, тукъ се отваря вратата на единъ произволъ. Общинскиятъ кметъ, значи, трѣбва да определя пазарната стойностъ на имота, а не емлячната оценка. Това сѣ две различни работи. Въ такива случаи вие ще оставите на г. кмета свободно да определя пазарната стойностъ, и той по отношение на едно лице ще я определи така, а по отношение на друго лице съвсемъ инакъ, както често пѣти става въ такива случаи.

Затова хубаво ще бѣде въ тая трета алинея на чл. 104 да се каже само, че „при споръ за недвижими имоти за цена на искъ се взема тѣхната пазарна цена“, а по-нататѣкъ останалото да се махне. Това ще бѣде по-рационално и съ огледъ на главната идея, която е сложена въ тая алинея.

**Н. Аретовъ** (д. сг): Какъ ще се определя тази пазарна стойностъ? Пакъ чрезъ вещи лица.

**Б. Павловъ** (д): Безспорно, както е казано по-горе.

Това сѣ предложението, които смѣтамъ, че и самъ г. министърътъ ще направи въ интереса на онази главна идея, която той изнася въ чл. 104.

**Председателътъ**: Има думата г. докладчикътъ.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): Г. г. народни представители! Спорътъ, както се заведе по алинея трета на чл. 104 въ връзка съ предложението на г. Пждаревъ, се състои въ следното: да се оценяватъ ли исковетъ при споръ за недвижими имоти върху данъчната оценка на недвижимитъ имоти? Ако ние възприемемъ тази редакция, ще трѣбва да си уяснимъ, каква е тази данъчна оценка и по кои действащи закони въ страната тая данъчна оценка се определя.

Данъчна оценка, по действащото у насъ законодателство, има само върху покрититѣ имоти, върху сградитѣ и върху непокрититѣ имоти, които се намиратъ въ чертата на населенитѣ мѣста и подлежатъ на застрояване. Друга данъчна оценка, която да се определя за недвижимитѣ и специално за полскитѣ имоти — ниви, ливади, лозя, градини, гори и пр. — по действащитѣ у насъ, каквито и да било, данъчни закони, нѣма, не се определя и не се изисква. По закона за поземелния данѣкъ — и тамъ данъчна оценка нѣма, и не се изисква. По закона за данѣка върху имоти, придобити по безвъзмезденъ начинъ, данъчната цена се определя за всѣки единъ отдѣленъ случай по една специална процесуална норма, предвидена въ този законъ. Тая цена се определя по срѣдния приходъ на имота, умноженъ 20 пѣти. Другъ законъ, който да определя данъчната цена на имота у насъ, нѣма.

**П. Палиевъ** (д. сг): Имате грѣшка. Поземелниятъ налогъ.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ**: Поземелниятъ налогъ не е върху цената на имота.

**П. Палиевъ** (д. сг): А върху какво е?

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ**: Споредъ качеството на земята, която се раздѣля на три категории.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): Поземелниятъ данѣкъ е раздѣлителенъ данѣкъ и се определя върху декаръ, безразлично отъ неговата стойностъ. Земята се разпредѣля на три категории, първа, втора и трета, и съобразно съ категорията се определя поземелниятъ данѣкъ; нѣма никакво значение стойността. У насъ има единъ остатѣкъ отъ една данъчна система, наречена емлячна данъчна система, когато данѣкътъ се определяше по стойността на имота, и затова съществуваша така нареченитѣ емлячни книги за стойността на имотитѣ, но тѣзи емлячни книги отдавна не съществуватъ. Тѣ сѣ по закона отъ 1894 г. Отъ тогава нѣма законъ, който да определя данъчната стойностъ, данъчната цена на имота.

Какво е положението при сега съществуващото законодателство? По закона за гражданското сѣдопроизводство, цената на иска се определя по данъчната оценка. Ако сега се определя цената на иска по тази архаична емлячна оценка, по емлячните книги отъ 1894 г., ние ще бѣдемъ зрители на абсурдни положения: при данъчна оценка 20 л. за декаръ, да се разрешаватъ много голѣми имуществени спорове отъ мировия сѣдъ. Днесъ съществуващата практика е, че цената на иска не се определя по тая емлячна оценка, а се слага една произволна и приблизителна оценка. Рѣдки сѣ, обаче, случаитѣ да се повдига отводъ за оценката на имота. Та искането да се определя цената на иска отъ нѣкаква данъчна оценка, когато нѣма специаленъ законъ, който да определя тая данъчна оценка, азъ смѣтамъ, че не може да бѣде прието.

**Председателътъ**: Има думата народниятъ представителъ г. Алекси Поповъ.

**А. Поповъ** (д. сг): Г. г. народни представители! Въпросътъ за цената на иска е единъ важенъ въпросъ и, като такъвъ, той бѣше предметъ на обширни разисквания въ комисията по Министерството на правосъдието. Ние искахме съ реформитѣ, които въвеждаме съ новия законопроектъ за гражданското сѣдопроизводство, да поставимъ и въпроса за цената на иска най-правилно съ огледъ на подсъждността на дѣлата и съ огледъ на правилното имъ разрешаване и на гаранцията, която даватъ сѣдилищата за това правилно разрешаване.

Въпросътъ за бързо правосъдие, въпросътъ за евтино правосъдие, се обсъди и разисква надѣлно при първото четене на законопроекта за гражданското сѣдопроизводство. Всички се съгласихме, че съ новия законопроектъ ние даваме по-бързо правосъдие, стремимъ се да дадемъ и сравнително по-евтино правосъдие, като намалихме между другото митата отъ 5% на 3%, но всичко това да стане съ огледъ да имаме едно добро правосъдие и, най-главно, да се дава гаранция, че известни правни интереси ще бѣдатъ добре сложени и добре разгледани. И се натъкнахме по въпроса за цената на иска на едно положение, известно на всички господа, които боравятъ съ сѣдебни въпроси и които посещаватъ нашитѣ сѣдилища. Натъкнахме се на всеизвестния фактъ, че мировитѣ сѣдъни разрешаватъ спорове, които далечъ надминаватъ и превишаватъ тѣхната компетентностъ. Общеизвестно е че процеси за недвижими имоти, които иматъ реална цена 100 хиляди, 200 хиляди, 300 хиляди и 500 хиляди лева, се разрешаватъ отъ мирови сѣдъни, защото тѣхната данъчна оценка е толкова малка, или въпросътъ за тѣхната цена е тъй псставенъ, че се включватъ въ компетентността на мировитѣ сѣдилища.

**Д. Каранешевъ** (д): И често пѣти окончателно се разрешаватъ отъ мировия сѣдъ.

**А. Поповъ** (д. сг): Да. На туй положение, констатирано отъ всички ни, трѣбваше да намѣримъ срѣдство, трѣбваше да намѣримъ лѣкъ.

Г. г. народни представители! Всѣки отъ насъ знае, че гаранцията, която дава единъ мирови сѣдъ за правилното разрешение на известни граждански спорове, е много по-малка отъ гаранцията, която дава единъ окръженъ сѣдъ, комплектуванъ отъ трима сѣдъни, където процедурата е по-друга, където странитѣ иматъ всичката възможностъ да оградятъ своитѣ интереси и добре да ги защитятъ. Единъ мирови сѣдъ, който гледа на день по 100—200 дѣла, при



една атмосфера, известна на всички ни, не може да прояви обективност при разрешаването на единъ споръ било за право на собственост, било на единъ ревандикационенъ искъ, където сж засегнати голъми интереси и където доказателствата, поради естеството на спора, сж много по-комплицирани, много по-сложни. Изхождайки отъ положението да гарантираме по-добро правосъдие на гражданитъ, които отиватъ въ сжда, ние се помъчихме да направимъ едно по-справедливо разпредѣление на компетентността за разрешаване на всички процеси, особено на процеси за недвижими имоти. Ние изхождахме отъ положението, че трѣбва да се намѣри реалната стойност на недвижимия имотъ, по която да се опредѣли компетентността. Какъ ще намѣримъ реалната стойност на имота?

Ние положихме въ законопроекта като база за опредѣляне реалната стойност на имота неговата пазарна стойност, която ще се удостоверява отъ общинскитъ управления. Въ всѣка една община общинската власт, въ лицето на кмета, е въ състояние да се добере до пазарната цена, а, следователно, и до реалната цена на недвижимия имотъ. Но днесъ чуваме съмнения въ смисълъ, че общинскитъ управления не ни даватъ достатъчни гаранции, какво посочената отъ тѣхъ пазарна цена ще бѣде действителна. Г. г. народни представители! Каквото и мнение да имаме за нашитъ общини, тѣ въ всѣки случай представляватъ една публична власт, на която сж възложени маса други интереси отъ публиченъ характеръ, отъ голъмо обществено значение. И ако ние вѣрваме на общинитъ въ много други случаи, когато тѣ ни засвидетелствуватъ факти отъ голъмо значение било за частни интереси, било за публични интереси, защо да не имъ вѣрваме при удостоверяване пазарната цена на имотитъ?

Но имайки предъ видъ, че наистина едно общинско управление може да попадне въ заблуждение, че единъ общински кметъ може да иска, по известни съображения, да намали или да увеличи пазарната стойност на единъ имотъ, ние дадохме право на сжда, когато той се съмнява въ пазарната цена на единъ имотъ и има основание да счита, че посочената цена отъ общинската власт не е реална, че тя не е пазарната цена на имота, да прибѣгне и къмъ вещи лица. Въ таквъ случай всички съмнения, че общинската власт може да бѣде пристрастна, че може да се води отъ партизански съображения, отъ лични, приятелски или роднински връзки, падатъ.

**Д. Каранешевъ (д):** А ако сждътъ не се усъмни, значи ли това, че издаденото отъ общината удостоверение изразява пазарната цена на имота?

**А. Поповъ (д. сг):** Безъ съмнение — щомъ сждътъ не се съмнява, изразява.

**Б. Павловъ (д):** По силата на кой законъ общинитъ иматъ право да издаватъ удостоверения за пазарната стойност на имотитъ? Този законопроектъ е процесуаленъ и това постановление нѣма мѣсто тукъ.

**А. Поповъ (д. сг):** Това е другъ въпросъ. Следователно, ние потърсихме и намѣрихме другъ сигуренъ източникъ, който да опредѣля истинската стойност на имота.

Иска се по данъчните оценки да се опредѣля цената на исковетъ. Нека да не се забравя, че такива нови оценки, следователно, мѣродавни за днесъ, нѣмаме относно полскитъ имоти — ниви, ливади, гори и пр. — а пѣкъ най-голѣмитъ спорове сж именно за такива имоти. Последнитъ данъчни оценки сж отъ 1894 г. Я се пренесете въ 1894 г. и вижте какви цени иматъ имотитъ: има декари по 15 л., по 12 л. и дори по 10 л., когато имотътъ сега струва може би 100 пѣти или най-малко 50 пѣти повече. Туй положение не можехме да оставимъ, абсолютно бѣше наложително да го реформираме. Ето защо комисията почти въ пълния си съставъ възприе тази база на търсене и намиране реалната стойност на имота и, следователно, отъ тамъ да се опредѣли, дали дѣлото ще отиде при мировия сждия или въ окръжния сждъ.

Като ставамъ изразителъ на мотивитъ, които рѣководѣха комисията, азъ мисля, че тия мотиви сж — обективно погледнато — най-справедливи. Съображенията, които днесъ чухъ, било отъ г. Падарева, било отъ г. Минова и отъ другитъ господа, сж, общо погледнато, за евтино правосъдие, за приближаване правосъдието до народа, за бързо правосъдие. Никой не е противъ това и комисията доказа съ много други разпоредби, че искаме правосъдието да стане и по-близко до народа, и по-евтино, и по-бързо. Но това не може да стане за смѣтка на интереситъ на гражданина, които интереси сждилищата иматъ за първа

цель и задача да защитятъ и упазятъ. Ето защо, азъ мисля, че предложението на комисията трѣбва да бѣде прието и всички нови предложения, направени днесъ, които не сж добре обосновани отъ гледна точка на нашата действителност, ще моля да бждатъ отхвърлени и оставени безъ последиствие.

**Председателъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Ради Василевъ.

**П. Миновъ (з. в):** Васъ Ви ограбили, не Ви стига ограбването на имота, а трѣбва да плащате скжпо и прескжпо, за да си възвърнете тоя имотъ.

**Р. Василевъ (д. сг):** Г. Миновъ! Правете разлика между правилно раздавано правосъдие и евтино правосъдие. Ние ще дойдемъ до она текстъ отъ закона — чл. 594 — дето е казано какъвъ е размѣрътъ на митото. Тамъ можемъ да кажемъ, че за процеси до еди-кой размѣръ се взема по 1% или никакъ. Тамъ ще говоримъ кому трѣбва да дадемъ евтино правосъдие, но недейте оставя, напр., единъ Батюсъ, който сжди държавата за Бѣловския балканъ, да оценява своята гора, която струва стотици и милиони, само за 500 хиляди или за 100 хиляди лева.

**П. Миновъ (з. в):** Г. Василевъ! Азъ имамъ предъ видъ новитъ оценки.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Нѣма нови оценки. Директорътъ на данъцитъ, запитанъ, ни отговори, че нѣма такива. Докладчикътъ съобщилъ това; той ей-сега пита директора на данъцитъ.

**Р. Василевъ (д. сг):** Г. Петъръ Миновъ! Имайте търпение, азъ ще Ви кажа. Вѣрно е, че по закона за данѣка върху сградитъ днесъ има нѣкъде оценки, които надминаватъ пазарната стойност на сградитъ, но това е направено по чисто фискални съображения. Имайте предъ видъ, че данъчните закони сж закони, които твърде често се мѣнятъ — ако не всѣкимесечно, то може да се каже всѣки-годишно. Вие работите, г. г. народни представители, законъ за гражданското сждопроизводство не отъ днесъ за утре, а за много години и затова трѣбва да имате предъ видъ преди всичко правилно да се раздава правосъдието. Вие, които вчера приехте, че въ компетенцията на мировия сждия е да разглежда лични и вещи искове до 30.000 л., недейте сега пѣкъ дава възможност, съ произволното намаление на оценкитъ, мировиятъ сждия да разглежда много по-голѣми вещи искове. Това е, което комисията имѣ предъ видъ и което навѣсѣждѣ, въ всички процесуални закони, е мѣродавно за опредѣляне цената на иска — че отъ цената на иска ще се опредѣли кой сждебенъ органъ ще го решава.

Другъ е въпросътъ за евтино правосъдие. Когато дойде да разглеждаме съответния членъ, тамъ ще говоримъ за евтино правосъдие. Комисията е намалила митата отъ 5% на 3%. Ние можемъ да намалимъ тѣзи мита по известни процеси предъ мировия сждия, както бѣше въ стария законъ за гражданското сждопроизводство и въ временитъ сждебни правила, и да ги направимъ по-низки. Тамъ съмъ съгласенъ да направимъ нѣщо. Но когато по цената на иска се опредѣля компетентността на сждебнитъ органи, смѣтамъ, че не бива да правимъ разлика между личнитъ искове и вещнитъ искове, а стойността на единтъ и на другитъ трѣбва да бѣде опредѣляна справедливо, въз основа на единъ критерий, какъвто комисията е взела предъ видъ. Азъ смѣтамъ, че може да се направи една малка корекция, като въ текста на члена, вмѣсто „пазарната“, се тури „срѣдната пазарна цена“.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Обикновената.

**Р. Василевъ (д. сг):** Въ този смисълъ ще направя и предложение.

**И. Гавалюговъ (д. сг):** Азъ го направихъ.

**Р. Василевъ (д. сг):** Щомъ е направено, добре.

**Д. Каранешевъ (д):** Ще се създаде причина да се обезценяватъ много имоти.

**Р. Василевъ (д. сг):** Но, г. г. народни прѣдставители, и самитъ сждии най-често иматъ възможностъ да знаятъ въ даденъ районъ колко струва декарь земя или отдѣлна сграда, и могатъ да контролиратъ, дали цената, която е по-

сочена въ удостоверение на общинското управление, а въ хармония съ действителната цена на имота или не. Тази контрола даже може да се върши и отъ самитъ страни, като страната, която защитава своитъ интереси, обръне вниманието на съда.

**Д. Каранешевъ (д):** Къде отива бързината на процеситъ?

**Р. Василевъ (д. сг):** Ама казано е въ текста, че това става предварително. Още въ отговора си страната ще направи своитъ възражения, и съдътъ не въ съдебно, а въ разпоредително заседание ще направи провѣрка. Още въ първото заседание странитъ сж вече готови. Това е именно бързината на процеса — съ въвеждането на писмеността въ сжщия. При тази реформа нѣма да има вече ония отлагания, които е имало досега. Тѣй че бързината на процеса не страда отъ провѣрката, която ще се прави. Но рационалността въ раздаването на правосъдието и приравняването на всички права, които сж въ форма на лични искове, съ правата въ форма на вещни искове, които не могатъ да бждатъ поставени подъ единъ произволенъ критерий, произволно да бждатъ увеличавани и намалявани отъ странитъ — това азъ смѣтамъ, че е най-важната материя и най-важниятъ въпросъ, който при разглеждането на законопроекта трѣбва да имаме предъ видъ. По отношение на евтино правосъдие, то е другъ въпросъ. Когато дойде да разглеждаме съответния членъ за митата, ще си кажемъ думата при какви процеси, въ кои инстанции какви трѣбва да бждатъ митата. Сега, моля, съ тази корекция, която предлагамъ да се направи, да се приеме членътъ тѣй, както е приетъ отъ комисията.

**Председателътъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Петко Палиевъ.

**П. Палиевъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Най-големиятъ недѣгъ на нашето правосъдие е този, че то не е експедитивно. Менѣ ми се струва, че когато разглеждаме настоящия членъ, трѣбва да го разглеждаме съ огледъ да направимъ правосъдието по-експедитивно. Г. Пждаревъ направи едно предложение, което, споредъ менъ, отговаря на изискванията да имаме експедитивно правосъдие, и разумно ще бжде да го приемемъ, за да се постигне тази експедитивностъ. Той каза: „Нѣма защо да туряте други оценки, когато държавата прави такива съ огледъ на данѣнитъ, които налага върху имотитъ“. Следователно, данъчната оценка е достатъчно мѣрило за цената на иска, толкова повече, като знаемъ, че оценкитъ на покрититъ имоти днесъ сж твърде високи и не съществува опасение, че ще бжде измѣстена компетенцията на съдилищата съ по-малки оценки отъ тѣзи, които сж направени отъ държавата. Възражението, което прави докладчикътъ по предложението на г. Пждарева, че нѣмало законъ въ страната, съ който да се урежда въпросътъ за оценкитъ на непокрититъ имоти, е споредъ менъ погрѣшно, защото ние гласувахме законъ за поземелния данѣкъ, по силата на който днесъ ставатъ оценки; може би тѣ не сж привършени още, но тѣ ставатъ, тѣ ще се установятъ.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Нѣма такова нѣщо, г. Палиевъ!

**П. Палиевъ (д. сг):** Азъ ще Ви донеса закона.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Донесете го.

**П. Палиевъ (д. сг):** Комисиятъ правятъ оценки. И тѣ ще се установятъ.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Ние правихме справка — нѣма такова нѣщо.

**П. Палиевъ (д. сг):** По силата на стария законъ, оценкитъ на непокрититъ имоти престанаха на 1 юлий; въ този моментъ нѣма оценки — това е вѣрно — но ще има, защото данѣнитъ се разхвърлятъ съ огледъ на оценката на имотитъ. Другъ критерий за облагане нѣма.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** Имаме сведения отъ Дирекцията на данѣнитъ, че нѣма оценки.

**П. Палиевъ (д. сг):** Вѣрно е, че въ тоя моментъ нѣма, но ще има.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** Не се предполага, че ще има.

**П. Палиевъ (д. сг):** Въ изпълнение на новия законъ комисии извършватъ тия оценки.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** Ние искаме сведения, обаче ни казаха, че нѣма.

**П. Палиевъ (д. сг):** Какъ може да нѣма оценки? Имате грѣшка. — За да стане предложението на г. Пждаревъ по-приемливо, азъ бихъ го корегиралъ, бихъ го допълнилъ. Казва се, че тамъ, където нѣма оценки, ще си послужимъ съ общинско удостоверение. Азъ смѣтамъ, че това е единъ произволъ, който не бива да се вмѣква въ процеса. Но азъ бихъ го приелъ като първа мѣрка въ процеса. Оценки ще има за всички имоти въ страната. Ако сега ги нѣма, тѣ ще се установятъ. Дотогава, обаче, може да си служимъ съ общински удостоверения. И въ такъвъ смисълъ допълвамъ предложението на г. Пждаревъ: при споръ за недвижими имоти, когато въ първото по дѣлото заседание страната оспори цената на иска, да се прибѣгва къмъ вещитъ лица за установяване на тази цена. Така, смѣтамъ, че въпросътъ ще се разреши най-рационално, ще се внесе по-голяма експедитивностъ и ще имаме гаранция, че нѣма да има произволи отъ страна на разни кметове.

Въ тази смисълъ правя моето предложение, което, смѣтамъ, ще бжде най-справедливо. Процедурата по закона е много сложна и ще отнеме много време още въ първитъ стадии на процеса, докато се влѣзе въ сжщството на спора. Това е една мудностъ, която трѣбва да избѣгнемъ.

**Н. Пждаревъ (д. сг):** Не само мудностъ, но и несигурностъ.

**Председателътъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Йорданъ Гавалюговъ.

**И. Гавалюговъ (д. сг):** Г. г. народни представители! При разискването на чл. 104 отъ закона за гражданското сждо-производство се очертаха две мнения. Едното е, оценката да бжде споредъ емлячинитъ регистри, а другото — споредъ пазарната цена. И едното, и другото се правятъ отдѣлно, но ние не можемъ да ги вземемъ строго отдѣлни. По емлячната оценка единъ имотъ може да се оцени много ниско и, следователно, срещу едни нищожни сѣдебни разности ще се решава единъ споръ. Но азъ твърдя, г. министре, че днесъ има нови оценки на покрити имоти много високи. Въ моята околия селски дворища, въ които има една кошара и една кѣшурка, съ 5-6 декара дворъ, се оценяватъ за около 40.000 л., когато декарътъ земя се продава по 500 л. Стопанинътъ на такъвъ имотъ, ако бжде принуденъ да води гражданско дѣло, ще трѣбва да плаща сѣдебни разности върху 40.000 л., когато неговиятъ годишенъ доходъ е около 10.000 л. За да имаме едно правилно разрешение на въпроса, азъ правя предложение да се каже така: „взема се тѣхната срѣдна пазарна цена“ — прибавямъ думата „срѣдна“ — тѣй, както е при обстоятелствената провѣрка.

**К. п. Цвѣтковъ (д):** Съ това още повече ще се затрудни положението.

**И. Гавалюговъ (д. сг):** Пазарната цена никой пакъ не може да се опредѣли точно. Когато се каже „срѣдна пазарна цена“, ще се разбира приблизителната стойностъ на имота. Пазарната цена може да варира отъ завеждането на процеса до разрешаването му. Когато се постави само „пазарната цена“ и сждията попита вѣщото лице: „Кажете колко е пазарната цена“, то ще каже: „Единъ имотъ онзи денъ се продаде на такава и такава цена“. А ако се постави „срѣдната пазарна цена“, това значи да се види каква е била стойността на единъ имотъ вчера, каква е днесъ и каква може да бжде утре. Въ такъвъ случай, когато кметътъ ще трѣбва да издаде едно удостоверение, ще си каже: преди нѣколко месеца единъ имотъ се продаде на такава цена, преди една година струваше толкова, а днесъ струва толкова — ще вземе срѣдната цена и съ спокойна съвѣсть ще подпише удостоверението. Ако поставите „пазарната цена“ — той може да не пише точната пазарна цена, сждътъ ще се формализира и ще каже: „Не я възприемамъ“.

**Председателътъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

**В. Кознички (нац. л):** Г. г. народни представители! Както бѣше досега — за цена на иска да се взематъ оценки на недвижимитъ имоти по емлячинитъ регистри — това бѣше съвършено несправедливо, защото имаше

случаи, когато мировитъ съднии разрешаваха спорове за по няколко стотин хиляди лева, което не е от тяхна компетентност. Желателно е спорове за такива големи суми да отидат въ ржцетъ на колегиалнитъ съдилища, именно въ втората инстанция — окръжнитъ съдилища. Отъ това гледище г. министърътъ на правосъдието добре е сторилъ сега, като иска старото положение да се отмъни и да се дойде до едно по-справедливо разрешение на въпроса.

Днесъ оценките на покрититъ имоти у насъ на много мѣста сѣ извънредно много високи; а на други мѣста сѣ много низки, понеже притежателитъ на имотитъ сѣ „отъ нашитъ“. Трѣбва също да знаемъ, че ценитъ на недвижимитъ имоти у насъ спадатъ — като изключимъ тѣзи въ София и може би въ нѣкои и други градове въ България. А този законъ, който правимъ сега, не е само за тази година; той е законъ, който ще се прилага дълги години. Ние не сме сигурни какви ще бѣдатъ ценитъ на недвижимитъ имоти следъ година, две, петъ, и затова трѣбва да направимъ единъ законъ, който да бѣде справедливъ и въ това отношение. Ако туримъ за цена на иска да служатъ емлячнитъ оценки, както е сега, ние ще освободимъ съдещитъ се отъ представяне на други доказателства, освенъ удостоверение отъ общината за емлячната оценка на имота, както е сега, и, следователно, никакви други влияния, да кажемъ на общински кметове, за въ полза на едната или другата страна, не може да има.

Но, г. г. народни представители, емлячнитъ оценки не сѣ винаги справедливи, и ние не сме сигурни, че тѣзи оценки, както казахъ преди малко, ще бѣдатъ съжитъ и следъ години. Ето защо трѣбва да се обмисли какъ да се излѣзе отъ това положение. Комисията предлага едно решение, което, споредъ менъ, не е напълно справедливо. Но да видимъ дали то нѣма да се доближи по-скоро до по-правилното опредѣляне цената на иска, отколкото ако оставимъ за такава емлячната оценка, както бѣше досега. Въ проекта се предвижда, че, при споръ за недвижими имоти, за цена на иска се взема тѣхната пазарна цена, която се опредѣля отъ общинското управление. Тукъ какви сѣ неудобствата? Щомъ кметътъ е „нашъ“, ще посочи по-голяма или по-малка цена, споредъ както ни диктуватъ интереситъ ми; ако е „вашъ“, ще посочи цена въ ваша полза. Това е така — разбира се. Но трѣбва да знаемъ, че тази грѣшка, която ще извърши кметътъ, може да се коригира. Заинтересованата страна ще каже на съда: „Кметътъ Х е далъ удостоверение съ такава цена на имота, защото е близкитъ приятелъ на другата страна и иска да ѝ услуги; ето ви оценката по емлячнитъ регистри; тя е съвършено друга: г. кметътъ е направилъ грѣшка, дайте да провѣримъ.“ И азъ съмъ увѣренъ, че съдътъ ще прибѣгне до такава провѣрка. Наистина, дѣлото ще трѣбва да се отложи, за да се добие справедливо решение. Нека се отложи. Азъ не съмъ отъ тѣзи, които искатъ бързо решаване на дѣлата, па било и несправедливо. Азъ съмъ за справедливото и законното решение на дѣлата, макаръ и малко по-бавно. Та може да се дойде до една такава провѣрка. Съдътъ ще назначи вещи лица и тѣ ще провѣрятъ. Вѣрно е, че и тѣхната оценка може да не бѣде абсолютно сигурна, защото и тѣ сѣ хора и може да зависятъ отъ тази или онази страна, но все таки могатъ да се доближатъ повече до самата истина.

И така, заключението ми е: понеже законътъ се прави не за една година, а за дълги години, и понеже ценитъ на имотитъ вариратъ, промѣнятъ се, желателно е да остане това положение, което комисията е възприела. То не е абсолютно сигурно и вѣрно, но съ него по-скоро се приближаваме до истинскитъ цени на недвижимитъ имоти.

Тукъ искамъ да обърна вниманието на г. министра на правосъдието върху една неточност, върху една малка грѣшка, ако мога така да се изразя. Въ алинея трета на този членъ се казва: (Чете). „При споръ за недвижими имоти за цена на искъ се взема тѣхната пазарна цена, посочена въ представеното отъ ищеца удостоверение, издадено отъ общинското управление“, и пр. Като-чели ответникътъ нѣма право да представи таква удостоверение. Дава се право само на ищеца да бѣде господаръ на положението; той е, който ще опредѣля цената, а ответникътъ ще възразява на тази цена. Ответникътъ не трѣбва да се лишава отъ това право. Затуй, вмѣсто: „отъ ищеца“ трѣбва да се каже: „отъ заинтересованата страна“. По такъвъ начинъ ще дадете възможностъ и на ответника да се отнесе до надлежната община и да представи удостоверение. А така, както е сега, вие преграждате пътя на ответника. Ищецътъ ще представи удостоверение, а ответникътъ ще възразява на цената! Откъде нажда? По-скоро този, който възразява, трѣбва да представи доказателства, а вие го лишавате отъ това право.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Къде е казано, че ищецътъ ще представя удостоверение?

**В. Кознички (нац. л):** Ето тукъ, въ предпоследната алинея на чл. 104, е казано: (Чете) „При споръ за недвижими имоти за цена на искъ се взема тѣхната пазарна цена, посочена въ представеното отъ ищеца удостоверение.“

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** То е погрѣшно.

**В. Кознички (нац. л):** Именно, това трѣбва да поправите. Да се каже: „отъ заинтересованата страна“, вмѣсто „отъ ищеца.“

Сега, г. г. народни представители, въ връзка съ това, което ви казахъ, азъ искамъ да обърна вниманието ви върху единъ въпросъ, който ще има да се разрешава по-подиръ и за който трѣбва да държимъ смѣтка. Нашето правосъдие става вече скѣпо, недостѣпно. Азъ предупреждавамъ — предварително да си дадемъ думата сега: ние ще гласуваме за този законопроектъ, но при известни условия. Тѣй, както се предвижда, за цена на иска да се взема пазарната цена на имота, която е висока, кой ще може да завежда дѣла? А за да се добие право на бедности необходими сѣ цѣль редъ формалности и доказателства, които всѣки не може да ги има. И така, никой не ще може вече да отива до съдилищата; вратитъ на съдилищата се затварятъ, правосъдие вече нѣма. Запомнете това добре! Когато дойдемъ до съответнитъ членове за митата, ще кажа още нѣколко думи. Това намаление на митата, което предлага г. министърътъ, отъ 5% на 3%, е нищо. Трѣбва да направимъ добре тази смѣтка, като имаме предъ видъ, че левътъ е скочилъ 27 пѣти, а ценитъ сѣ скочили още повече. Трѣбва да намалимъ митата на 1% и даже нѣщо по-долу, за да има кой да се отнася до съдилищата; иначе, вратитъ имъ ще бѣдатъ затворени, правосъдието, и да го търсимъ, нѣма кой да го даде, защото ще се събличае едни други.

Това е пожеланието, което ще направя предъ Народното събрание, когато дойдемъ до съответния членъ за разнитъ мита.

После, г. г. народни представители, освенъ митата, забележете, имаме и разни фондове. Фондъ „Сгради“, фондъ не знамъ какъвъ си. Сега се готви единъ законопроектъ за пенсиониране на адвокатитъ, предвиждатъ се, струва ми се, пледарии марки и пр. Ето ви още нови тежести, а може да дойдатъ и други подъ формата на фондове и др., които се стоварятъ пакъ върху населението. Най-лошо ще бѣде положението на ответника: той винаги ще трѣбва да прави възражения и да доказва, че цената на иска не е тази, която е посочена отъ ищеца. Този въпросъ трѣбва да се обсъди.

Като приемамъ предложението на комисията съ ония забележки, които направя г. министърътъ на правосъдието, азъ бихъ желалъ да не говоримъ населението съ мита и съ разни фондове, за да бѣде правосъдието достѣпно и евтино.

**Председателъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Кънчевъ.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Следъ всичко казано досега, моля ви да чуе още единъ аргументъ, още единъ новъ доводъ въ полза на проекта на комисията. Ще ви помоля да си спомнете какво гласувахме въ вчерашното заседание и да свѣржете сегашния си вотъ съ вчерашния. Вчерашно, при гласуването на чл. 14, койго става чл. 13, ние увеличихме компетентността на мировия съдия отъ 20.000 на 30.000 л. — съгласихме се съ предложението на г. Миновъ. Ако сега усвоимъ, щото цената на недвижимитъ имоти да се опредѣля по емлячнитъ оценки, значи да се върнемъ къмъ стария редъ за опредѣляне цената на иска. Можете ли да ми кажете докъде ще отиде компетентността на мировия съдия? Тя ще стане една изключителна компетентностъ въ тоя смѣслъ, че нѣма да има вече компетентенъ окръженъ съдъ, който да разглежда по-големитъ спорове, защото компетентността на мировия съдия ще обема всичко. Днесъ, когато има мѣста, където декарътъ струва по емлячната оценка 20 л., като увеличихме компетентността на мировия съдия и му позволимъ да разглежда дѣла до 30.000 л., той ще разглежда спорове за имоти отъ стотици декари. Г. г. народни представители! Нали преди всичко ще трѣбва да търсимъ гаранции за правилното разрешение на спороветъ? Въ такива случаи се създаватъ правосъстия много по-сложни, които ще трѣбва да се разглеждатъ отъ мировия съдия, а той не ще бѣде въ състояние да на-



прави това. Предъ видъ на това азъ ви моля да не държите при оценката на недвижимитъ имоти да се взема тая отъ емлячнитъ книги, а да възприемете проекта на комисията, като се направи една малка корекция въ трета алинея, а именно: вмѣсто, както е казано, „пазарната цена“, да се каже „срѣдната пазарна цена“, а следъ думата „ищецътъ“ да се прибавятъ думитъ „или ответникътъ“, за да се даде възможностъ на ищеца или ответника да представятъ доказателства.

**Д. Каранешевъ (д):** Тогава ще трѣбва да се опредѣли пѣкъ коя цена ще се взема за срѣдна.

**К. Кънчевъ (д. сг):** То се разбира — отъ две близки цени може да се намѣри срѣдната.

**Председателъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю п. Цвѣтковъ.

**К. п. Цвѣтковъ (д):** Г. г. народни представители! Отъ разискванията, които станаха, става ясно, че нѣмаме емлячни оценки на полскитъ непокрити имоти, а на градскитъ имоти има такива оценки, които отговарятъ на срѣдната пазарна цена. Азъ намирамъ, че би могло да се разграничи въпросътъ, като за покрититъ имоти, подлежащи на данѣкъ сгради, остане старото положение — цената на иска при споръ се опредѣля по оценката имъ въ основнитъ данѣчни книги. Това положение ще бѣде справедливо и ще отговаря на разбиранията, които се изтъкнаха тукъ; като за останалитъ недвижими имоти — цената имъ се опредѣли при споръ чрезъ общинско удостовѣрение и вещи лица.

**Председателъ:** Има думата г. министърътъ на правосъдието.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че ония, които се обявиха противъ наредбата на алинея трета на чл. 104, като искаха да се намѣри друга основа за опредѣляне цената на иска, изпадаха въ една грѣшка. Тѣ забравяха, че въ случая цената на иска има преди всичко едно принципиално значение. Тѣ забравяха, че законътъ изисква да се опредѣли цената на иска, за да се опредѣли въ зависимостъ отъ нея материалната подсъждностъ на дѣлото. Следователно, въ случая не могатъ да иматъ значение нито интереситъ на фиска, нито пѣкъ може да ни интересува въпросътъ за евтиното правосъдие. Тѣзи два въпроса се уреждатъ на друго мѣсто. Когато дойдемъ да разгледаме съответнитъ наредби, тогава ще можемъ да направимъ нуждитъ облекчения, които сѣ необходими и които могатъ да се направятъ въ кръга на възможното.

Съ наредбата на алинея трета на чл. 104, както казахъ, се разрешава въпросътъ за цената на иска съ огледъ на опредѣляне материалната подсъждностъ на дѣлото. Но въпросътъ за материалната подсъждностъ на едно гражданско дѣло е ли толкова дребенъ и незначителенъ въпросъ, че да оставимъ неговото решение да зависи отъ нѣкакви си емлячни оценки? Или ще държимъ за материалната подсъждностъ на едно дѣло, като важенъ принципъ въ гражданския процесъ, като принципъ, който гарантира доброто правосъдие, или нѣма да държимъ за този принципъ и тогава е безразлично какъвъ критерий ще възприемемъ за опредѣляне цената на иска. Тукъ не става и не може да става въпросъ за изказване довѣрие или недовѣрие къмъ добритъ качества на мировитъ сѣдии. Безспорно, тѣ ежегодно се подобряватъ и ще се подобряватъ за въ бѣдеще още повече — това трѣбва да се признае — но нали съ огледъ на тѣхнитъ качества сме опредѣлили и тѣхната компетентностъ — да разглеждатъ дѣла до 30.000 л. Не трѣбва сега съ наредбата, относеща се до опредѣлянето цената на иска, по косвенъ начинъ да измѣняме вече установената тѣхна компетентностъ, споредъ която тѣ, въ интереса и на странитъ и на доброто правосъдие, могатъ да разглеждатъ и решаватъ дѣла съ цена на иска до 30.000 л.

Какво искате да направите сега? Вие искате за най-важнитъ дѣла, за дѣлата за недвижимата собственостъ, да преманете този принципъ и да дадете възможностъ на мирови сѣдии да разрешава дѣла съ цена на иска повече отъ 30.000 л. Защото ако оставимъ цената на иска по дѣлата за недвижимата собственостъ да се опредѣля споредъ емлячнитъ оценки, особено споредъ старитъ емлячни оценки на непокрититъ недвижими имоти, тѣй като нови емлячни оценки за тѣзи имоти нѣма, това ще рече да увеличимъ десеторно и повече компетентността на мирови сѣдии. Въ интереса на странитъ ли ще бѣде това? А като вземете при това предъ видъ, че известни дѣла мировитъ

сѣдии разрешаватъ окончателно, напр., дѣлата съ цена на иска до 1.000 л., че решенията на сѣдитъ сѣдии по дѣла съ цена на иска до 3.000 л. подлежатъ само на апелативно обжалване, но не и на касационно, вие може да си представите, каква пакостъ може да се причини на странитъ, ако не се държи за принципа, щото материалната подсъждностъ на дѣлото да се опредѣля споредъ приблизителната действителна стойностъ на имота. Ето защо, азъ смѣтамъ, че трѣбва да намѣримъ единъ критерий не абсолютенъ, но приблизителенъ, който да дава възможностъ дѣлата да се отпразятъ къмъ ония сѣдилища, на които тѣ сѣ подсъждни споредъ действителния материаленъ интересъ на тѣхния обектъ. Кой е този критерий? Тукъ е трудността на въпроса.

При разрешаването на този въпросъ, трѣбва да се взематъ предъ видъ и други съображения. Когато ще установяваме начина за опредѣляне цената на иска съ огледъ на материалната подсъждностъ на дѣлото, ще трѣбва да изберемъ такъвъ начинъ, който да не затруднява процеса и да не дава поводи за отлагане на дѣлата. Ето защо, ние сме гледали, доколкото е възможно, да избѣгваме института на вещиѣ лица, защото заключението на вещиѣ лица е едно доказателствено сѣрдство, което трудно се събира и често дава поводъ за отлагане на дѣлата. Търсейки другъ по-удобенъ начинъ за опредѣляне цената на иска по дѣла за недвижими имоти, комисията се спре на мисълта, тази цена да се опредѣля споредъ действителната пазарна цена на имота, удостовѣрена отъ общинското управление. Обаче мисълта на комисията не бѣше, че кметътъ трѣбва да опредѣли точно индивидуалната пазарна цена на даденъ имотъ. За да се внесе по-голяма ясностъ, азъ се присъединявамъ къмъ предложението на г. Ради Василевъ да се каже вмѣсто „пазарната цена“, „срѣдната или обикновената пазарна цена“. Но може да се възрази: откъде кметътъ ще знае тази срѣдна пазарна цена? Г-да! Кметътъ знае, защото той събира общинскитъ такси при прехвърляне на недвижими имоти, следователно, той не може да не знае каква е въ дадена мѣстностъ обикновената пазарна цена на недвижимитъ имоти. Знае се, че странитъ при покупко-продажбитъ намаляватъ цената на продаванитъ имоти, но и това ще се вземе предъ видъ. Кметътъ има възможностъ, следователно, да следи каква е обикновената пазарна цена на единъ декаръ земя въ дадена мѣстностъ и може да издаде удостовѣрение за тази цена.

**Й. Гавалюговъ (д. сг):** Съ термина „срѣдна пазарна цена“ кметоветъ у насъ повече сѣ свикнали. Селскитъ кметове мѣжко ще разбератъ, какво е това обикновена пазарна цена, а тѣ знаятъ шо е срѣдна пазарна цена, тѣ сѣ свикнали съ термина „срѣдна пазарна цена“, и сега издаватъ такива удостовѣрения.

**Р. Василевъ (д. сг):** Интелигентнитъ секретаръ-бирници издаватъ такива.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Азъ нѣмамъ нищо противъ да се каже „срѣдната пазарна цена“. Мисълта на комисията е, че не се иска да се посочи абсолютно точно цената на единъ имотъ. Защото въ случая посочването цената на имота се иска, за да се установи материалната подсъждностъ на дѣлото, следователно, важно е да се знае напр., дали цената на даденъ имотъ надминава 30.000 л. или е подъ 30.000 л.; не е важно колко е надъ 30.000 л. или колко е подъ 30.000 л.; важно е да се даде една срѣдна цена на имота съ огледъ на това, каква е подсъждността на дѣлото. Точната цена на имота тукъ не ни интересува. Ние търсимъ единъ колко-годе сигуренъ критерий, за да можемъ да опредѣлимъ материалната подсъждностъ на дѣлото; и азъ смѣтамъ, че тоя критерий е добре намѣренъ. Най-сетне, азъ съмъ съгласенъ, ако народното представителство настоява, да се направи една отстъпка отъ възприетия отъ комисията критерий, като вмѣсто него приемемъ данѣчната оценка.

**Р. Василевъ (д. сг):** Г. министре! Данѣчнитъ закони сѣ несигурни; тѣ могатъ всѣки моментъ да се промѣнятъ.

**Т. Кънчевъ (д. сг):** Оставете едно мѣрило.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Азъ казвамъ, че би могло въ краенъ случай да се направи една отстъпка, ако народното представителство счита това за нужно. Но тази отстъпка може да се направи само за покрититъ недвижими имоти. Бихъ отишълъ и по-нагакъкъ: да я допуснемъ и за непокрититъ недвижими имоти въ чертата на населенитъ мѣста, тѣй като и за тѣхъ има данѣчна оценка.

**В. Кознички** (нац. л.): Тя не е сигурна. Тя е евтина за тази година, но догодина ще се измени.

**Министър д-ръ Т. Кулевъ:** Върно е, тя не е нѣщо сигурно, не е нѣщо постоянно. Това е едно важно съображение.

**К. Кънчевъ** (д. ср.): Този законъ ще бѣде по-траенъ отъ фискалнитѣ закони и затова трѣбва да се посочи другъ критерий.

**К. Пастуховъ** (с. д): Защо се казватъ такива работи — тя е най-постоянната?

**Министър д-ръ Т. Кулевъ:** Както и да е, ако народното представителство намѣри за нужно, може да се направи тази отстъпка само за недвижимитѣ имоти въ чертата на населенитѣ мѣста, за които действително имаме до известна степенъ трайни данѣчни оценки. Това, обаче, не може да се приеме и за непокрытитѣ полски имоти, тъй като за тѣхъ нѣмаме такива оценки. Че за полскитѣ имоти нѣмаме данѣчни оценки, това се вижда отъ закона за поземелния данѣкъ, който азъ имамъ предъ себе си. Споредъ този законъ разхвърлянето на поземелния данѣкъ става по количеството на декаритѣ — количество, извлечено отъ данѣчните книги, въ които се вписватъ даннитѣ отъ декларациитѣ, които отдѣлнитѣ лица собственици подаватъ. Но тѣзи декларации сѣ главно за количеството на декаритѣ, а не за цената на имота.

**Р. Василевъ** (д. ср): При разпредѣляне на данѣка взема се за основа сръдното производство.

**Министър д-ръ Т. Кулевъ:** Въ закона за поземелния данѣкъ не се казва, че страната, която подава декларация за своя недвижимъ полски имотъ, трѣбва да посочи и цената му и че като я посочи, тая цена се провѣрява отъ нѣкаква комисия. Не. Комисия за провѣрка цената на полскитѣ имоти нѣма; има комисия за разпредѣляне на поземелния данѣкъ. Това разпредѣляне става, първо, по количеството на декаритѣ, и второ, върху сръдното производство на единъ декаръ. Така че погрѣшно бѣше твърдението на нѣкои народни представители, които казваха, че сме имали данѣчни комисии, които опредѣлятъ цената на полскитѣ непокрыти имоти.

Ето защо азъ сѣтамъ, че ще бѣде най-добре, ако се запази възприетиятъ отъ комисията принципъ, като въ алинея трета на чл. 104 се каже, вмѣсто „тѣхната пазарна цена“ — „тѣхната сръдна пазарна цена“ и, ако искате, за по-голямъ точностъ, въ втората частъ на тая алинея да се каже така: (Чете) „Ако, обаче, сѣдѣтъ има основание да счита, че посочената въ удостовѣрението цена значително се отличава отъ сръдната пазарна цена, тогава той постѣпва“ и т. н.

**Р. Василевъ** (д. ср): Добре, добре.

**Министър д-ръ Т. Кулевъ:** Да се даде едно указание на сѣда, въ кои случаи той трѣбва да назначава вещи лица.

**К. п. Цѣтковъ** (л): Никога сѣдѣтъ нѣма да прояви такава инициатива.

**Р. Василевъ** (д. ср): Това е много удачно, така както Вие предлагате, само ако има значителна разлика.

**Министър д-ръ Т. Кулевъ:** Да. — И тогава алинея трета би приела следната редакция: (Чете) „При споръ за недвижими имоти, за цена на иска се взема тѣхната сръдна пазарна цена, посочена въ представеното отъ заинтересованата страна удостовѣрение, издадено отъ общинското управление по мѣстонахождение на имотитѣ. Обаче ако сѣдѣтъ има основание да счита, че посочената въ удостовѣрението цена значително се отличава отъ сръдната пазарна цена, той постѣпва съгласно предходната алинея.“

**Д. Каранешевъ** (д): Какъ може сѣдѣтъ да установи сръдната пазарна цена, когато той е некомпетентенъ и не знае ценитѣ?

**Обаждаатъ се:** Знае ги.

**Д. Каранешевъ** (д): Сѣдѣтъ ще приеме tel quel и повече нищо.

**Председателъ:** (Звъни) Моля, г-да!

**Министър д-ръ Т. Кулевъ:** И по сега действащия законъ сѣдѣтъ може служебно да повдига въпросъ за цената на иска. При това разгледваната наредба ще има главно приложение по искове предъ мировитѣ сѣдии. А тѣ иматъ възможностъ да знаятъ сръдната пазарна цена на недвижимитѣ имоти въ своя сѣдебенъ районъ. И когато единъ мирови сѣдия види, че кметътъ съвсемъ низко е посочилъ въ удостовѣрението сръдната пазарна цена на имота, тогава ще назначи нещо лице, което ще се произнесе по цената на имота.

**Обаждаатъ се:** Така е.

**Министър д-ръ Т. Кулевъ:** Г. Борисъ Павловъ направи едно предложение относно алинея втора. Върно е, че трѣбва да се направи поправка въ края на алинея втора, като вмѣсто „по сѣщество“ да се каже „преди разискването на другитѣ въпроси по дѣлото“.

Азъ бихъ молилъ народното представителство да приеме чл. 104 съ тия поправки.

**Председателъ:** Г. г. народни представители! Направени сѣ нѣколко предложения: първото е отъ г. Никола Пѣдаревъ, второто е отъ г. Петъръ Миновъ, третото отъ г. Петко Палевъ и четвъртото отъ г. Йорданъ Гавалюговъ.

Ще положа на гласуване предложенията по реда на постѣпването имъ.

Г. Пѣдаревъ предлага алинея трета на чл. 104 да се измени така: (Чете) „При споръ за недвижими имоти, за цена на иска се взема оценката въ данѣчните книги, а при липса на такава, взема се сръдната имъ пазарна цена, указана въ удостовѣрение на общинското управление по мѣстонахождението на имота“.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Меншество, Събранието не приема.

Г. Петъръ Миновъ предлага същата алинея да се измени така: (Чете) „При споръ за недвижими имотъ, цената на иска е равна на оценката въ данѣчните книги“.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Меншество, Събранието не приема.

Предложението на г. Петко Палевъ, което е едно много-измѣнение на предложението на г. Пѣдарева, има следния текстъ (Чете): „Алинея трета на чл. 104 да се измени така: „При споръ за недвижими имоти, за цена на иска се взема оценката въ данѣчните книги, а при липса на такава, взема се пазарната имъ цена, указана въ удостовѣрение на общинското управление по мѣстонахождението на имота. Ако, обаче, цената, посочена въ това удостовѣрение, бѣде оспорена въ първото го дѣлото заседание, цената на иска се установява отъ вещи лица.“

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Меншество, Събранието не приема.

И, най-сетне, г. Гавалюговъ предлага, въ алинея трета на чл. 104 предъ думитѣ: „пазарна цена“ да се постави думата „сръдна“.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка.

**Й. Гавалюговъ** (д. ср): Понеже и г. министърътъ го предлага, азъ оттеглямъ моето предложение.

**Председателъ:** Добре. — По чл. 104, г. г. народни представители, г. министърътъ на правосѣдието прави следното предложение: (Чете)

„Въ края на алинея втора думитѣ „по сѣщество на“ да се замѣнятъ съ думитѣ „на другитѣ въпроси по“.

„Алинея трета да получи следната редакция:

„При споръ за недвижими имоти, за цена на иска се взема тѣхната сръдна пазарна цена, посочена въ представеното отъ заинтересованата страна удостовѣрение, издадено отъ общинското управление по мѣстонахождение на имотитѣ. Обаче ако сѣдѣтъ има основание да счита, че посочената въ удостовѣрението сръдна цена значително се отличава отъ сръдната пазарна цена, той постѣпва съгласно предходната алинея“.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Които приематъ чл. 104, заедно съ току-що приетитѣ поправки, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя В. Димчевъ)

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

**„Глава V.**

**Предварително подготвяне на дѣлото.**

Чл. 105. Следъ като искозата молба постѣпи въ сѣда, председателятъ разпорежда да се връжатъ на ответника преписитѣ отъ нея и отъ приложенията ѝ.

Преписитѣ отъ искозата молба и отъ приложенията ѝ, ако такива има, се изпращатъ на ответника по посоченото въ нея негово мѣстожителство“.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 105, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 106. Следъ получаване на искозата молба, ответникътъ може, въ месеченъ срокъ, да подаде писменъ отговоръ. Въ тся отговоръ той е длъженъ:

1) да каже изрично признава ли или отхвърля напълно или отчасти иска на ищеца и обстоятелствата, отъ които той произтича;

2) да изложи доводитѣ и обстоятелствата, върху които основава своитѣ възражения;

3) да посочи и представи доказателствата, съ които подкрепя възраженията си и оборва доказателствата на ищеца;

4) да предяви своитѣ отводи и насрещни искания, както и заявленията си за привличане на трети лица къмъ дѣлото, и

5) да направи възраженията си противъ цената на иска, ако намира, че тя неправилно е посочена отъ ищеца.

Ако въ установения срокъ ответникътъ не подаде писменъ отговоръ, той се лишава отъ правото да иска отлагане на дѣлото за представяне на доказателства, да заявява отводи, да представява насрещни искания, да иска привличане на трето лице къмъ дѣлото и да повдига споръ за цената на иска.

Наредбитѣ на чл. чл. 88—93 и 96—98 иматъ съответно приложение и за отговора на ответника.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 106, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 109 става чл. 107. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 107 (213). Ако ответникътъ не живѣе въ града, гдето се намира сѣдътъ, той е длъженъ да посочи лице, живѣеще въ този градъ, на което да се предаватъ всичкитѣ съобщения и призовки, които се отнасятъ до него. Ако той не направи това, призовкитѣ и съобщенията, следъ изтичането на срока за писмени отговоръ, се прибавятъ къмъ дѣлото и се считатъ за връжени.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 109, който става чл. 107, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 110 става чл. 108 (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 108 (213). Правилата за сѣдебното мѣстожителство се прилага и по частнитѣ, и по разнитѣ други производства.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 110, който става 108, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 109. Преписи отъ отговора на ответника и отъ приложенитѣ къмъ него документи се съобщаватъ на ищеца.

Въ двеседмиченъ срокъ отъ получаване на отговора ищецътъ може да подаде до сѣда допълнителна искова молба, преписи отъ която и отъ приложенията къмъ нея се връжатъ на ответника. Този последниятъ въ двеседмиченъ срокъ отъ получаване на допълнителната молба сѣщо може да подаде до сѣда допълнителенъ писменъ отговоръ, преписи отъ който и отъ приложенията къмъ него се връжатъ на ищеца.

Както ищецътъ въ допълнителната си молба, тъй и ответникътъ въ допълнителния си отговоръ сѣ длъжни да изложатъ и посочатъ всичко, което е нужно за пълното и точно установяване и разясняване на фактическата страна на дѣлото и на основанията на тѣхнитѣ искания и възражения, а сѣщо и да посочатъ и представятъ всички

доказателства, съ които подкрепятъ своитѣ искания и възражения.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 109, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 112 става чл. 110. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 110 (253). Следъ изтичането на сроковетѣ, предвидени въ чл. чл. 106 и 109, дѣлото се внася въ разпоредително заседание, въ което сѣдътъ съ опредѣление постановява кои отъ исканитѣ отъ странитѣ доказателства се допуштатъ и кои се отхвърлятъ, и се произнася, съгласно чл. 104, по въпроса за цената на иска, ако тя се оспорва отъ ответника.

Сѣдътъ, обаче, може да постанови да остави разрешението на въпроса за допушането на посоченитѣ отъ странитѣ доказателства да стане въ първото по дѣлото заседание, ако намѣри, че е необходимо да се чуятъ и обясненията на странитѣ. Въ такъвъ случай за първото по дѣлото заседание се призоваватъ свидетелитѣ и вещитѣ лица, като страната, която е искала призоваването на такива, е длъжна, по покана и въ опредѣленъ отъ сѣда срокъ, да внесе нужнитѣ разноси за тѣхното възнаграждение. Иначе тѣ не се призоваватъ и се счита, че страната, която не е внесла тѣзи разноси, се е отказала отъ това си доказателствено сръдство.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 112, който става 110, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 113 става чл. 111. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 111 (212, 217). Следъ това председателятъ на сѣда назначава деня за гледане на дѣлото и призовава за този денъ странитѣ и другитѣ лица по дѣлото.

Допустнатитѣ, съгласно предходния членъ, писмени доказателства, които не сѣ могли да бѣдатъ представени отъ странитѣ, се изискватъ и прилагатъ къмъ дѣлото служебно, ако се намиратъ въ сѣда или въ други учреждения и ако за това нѣма прѣчки. Когато пъкъ тѣ се намиратъ въ трети лица, изискванетоъ имъ става по реда, предвиденъ въ чл. 237 отъ този законъ.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 113, който става 111, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 112. Посоченитѣ отъ странитѣ адреси на лица за сѣдебнитѣ съобщения, споредъ чл. чл. 82 т. 8 и 107, иматъ сила за всичкото време до свършванетоъ на дѣлото въ сѣдебнитѣ инстанции. Обаче странитѣ не се лишаватъ отъ правото да ги замѣняватъ въ всѣко време съ други адреси на лица, живѣещи въ седалището на надлежния сѣдъ.“

До получаването въ сѣда на съобщение за подобно замѣняване, всички направени вече връжвания се считатъ за правилно извършени. Отказването на посоченото лице да получи призовката или съобщението не прѣчи, за да се счита призоваването или съобщението за действително извършено.

Когато посоченото лице отсъствува, постѣпва се споредъ наредбата на чл. 122.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Никола Падаревъ.

**Н. Падаревъ (д. сг):** Моето предложение бѣше по алinea първа на чл. 112, който става 110.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Тогава си запазвате правото на трето четене да го направите.

**Н. Падаревъ (д. сг):** Въ всѣки случай азъ използвамъ този поводъ, за да обърна вниманието на комисията върху следното. Азъ сѣтамъ, че когато се образува едно дѣло въ сѣда, трѣбва да му се назначи единъ докладчикъ, който да следи за хода на дѣлото и който да носи отговорностъ за всички нередовности, допустнати по това дѣло. Иначе не ще може да се избѣгнатъ многото отлагания на дѣлата, защото архиваритѣ и призовкаритѣ не проумѣватъ всичко, което трѣбва да се направи по едно дѣло. Ако нѣма единъ докладчикъ, който да следи всѣко дѣло какъ се развива и какво трѣбва да се направи по него, не може да се избѣгне отлагането на дѣлата.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приемат чл. 112, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Глава VI.

**Редът на сношаване на съда съ странитъ.**

Чл. 115 става чл. 113. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 113 (234). Всички книжа, които трѣбва да се съобщатъ на странитъ, се пращатъ на тѣзи последнитъ по съдебния разсильнъ съ съобщение, за връчването на което се пазятъ правилата, предвидени въ чл. чл. 122—128.

Преписътъ отъ исковата молба се връчва на ответника чрезъ съдебния разсильнъ, ако живѣе въ седалището на съда, а ако живѣе вѣнъ отъ него, връчването става чрезъ окръжния или мировия съдъ по мѣстожителството му, а тамъ, гдето нѣма съдъ — чрезъ общинското управление.“

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приемат чл. 115, който става чл. 113, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 116 става чл. 114. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 114 (229). Когато връчването на преписа отъ исковата молба не стане поради погрѣшно посочване мѣстожителството на ответника, председателътъ на съда съобщава на ищеца откритата погрѣшка, и ищецътъ, като посочи точното мѣстожителство на ответника, може да помолѣ да стане ново връчване. Разносикътъ по първото връчване оставатъ за смѣтка на ищеца и не могатъ да се изискватъ отъ ответника.“

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приемат чл. 116, който става чл. 114, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 117 става чл. 115. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 115 (235). Съдебниятъ разсильнъ е длъженъ незабавно да представи въ съда втория екземпляръ отъ съобщението, съ което той е предалъ книгата.“

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приемат чл. 117, който става чл. 115, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 118 става чл. 116. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 116 (236). Книга, която трѣбва да се съобщатъ на странитъ, ако тѣзи последнитъ се намиратъ въ съда, могатъ да се предадатъ отъ секретаря на съда или на тѣхъ самитъ, или на тѣхния повѣреникъ срещу разписка.“

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приемат чл. 118, който става чл. 116, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 119 става чл. 117. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 117 (220). На ответникъ, който живѣе вѣнъ отъ царството и на когото мѣстожителството е посочено отъ ищеца, преписътъ отъ исковата молба се изпраща чрезъ Министерството на външнитъ работи, ако начинътъ на връчването не е уреденъ съ конвенция другоаче. Всички последващи призовки и съобщения се връчватъ по адреса, посоченъ споредъ наредбата на чл. 107.“

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приемат чл. 119, който става чл. 117, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 120 става чл. 118. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 118 (237). Книга, която трѣбва да се връчватъ на страни съ неизвестно мѣстожителство, се прилагатъ къмъ дѣлото, докато съответната страна не съобщи мѣстожителството си, и, ако живѣе другаде, не посочи лице, живѣеще въ седалището на съда, на което да се връчатъ.

Ако нѣкоя отъ странитъ по дѣлото е посочила лице въ мѣстожителството на съда, на което да се връчватъ призовкитъ и съобщенията за нея, и следъ смъртта, изселването, продължителното отсъствие или отказването на това лице страната не го е замѣнила съ друго лице, председателътъ на съда поканва страната, мѣстожителството на

която е известно, да посочи въ даденъ срокъ такова лице. Ако ли пъкъ мѣстожителството на страната не е известно, съдътъ постѣпва по опредѣления въ алинея първа редъ.“

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приемат чл. 120, който става чл. 118, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 121 става чл. 119. (Приетъ безъ измѣнение)

Глава VII.

**Призоваване на съдъ.**

Дѣлъ I.

**Призоваване чрезъ призовка.**

Чл. 119 (217). Деньтъ за гледане на дѣлото се опредѣля по начинъ, што да има достатъчно време за връчване призовкитъ на странитъ и на другитъ лица, които трѣбва да се призоватъ по дѣлото.

Въ бързи случаи съдътъ може да призовава съ телеграма или телефонограма, вмѣсто съ призовка. За разносикитъ се прилага чл. 605.“

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приемат чл. 121, който става чл. 119, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 122 става чл. 120. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 120 (218). Призовката, съ която се призоваватъ да се явятъ въ съда странитъ и другитъ лица по дѣлото, се съставя въ два екземпляра. Въ нея се бележи:

- 1) кой се призовава и по чие искане;
- 2) предметътъ на иска и номерътъ на дѣлото;
- 3) въ кой съдъ се призовава да се яви;
- 4) деньтъ и часътъ на явяването и
- 5) членоветъ отъ закона, въ които се опредѣлятъ послѣдствитъ отъ неявяването.

Призовката се подписва отъ секретаря на съда.“

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приемат чл. 122, който става чл. 120, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 123 става чл. 121. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 121 (219). Призовкитъ се връчватъ чрезъ съдебния разсильнъ на самитъ призоваеми лица, ако иматъ мѣстожителството си въ града, гдето се намира съдътъ, или на лицата, които странитъ сж посочили, за да се връчватъ на тѣхъ призовкитъ имъ.

Ако нѣколко ищци или нѣколко ответници по едно дѣло сж посочили едно и сжщо лице, на което да се връчватъ призовкитъ имъ, въ такъвъ случай на това лице се изпраща една призовка, въ която се отбелязватъ имената на всички ищци или ответници“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приемат чл. 123, който става чл. 121, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 124 става чл. 122. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 122. Призовката се дава въ рѣцетъ на означеното въ нея лице; ако съдебниятъ разсильнъ не заварѣ призоваемото лице у дома му, той предава призовката на домашнитъ му или на оногова, койго му гледа имуществото или къщата; ако не намѣри ни едно отъ тѣзи лица, той предава призовката на одного отъ съседитъ му, който приема да предаде призовката и да даде за това подписъ. На страната, която има адвокатъ по дѣлото, призовката се връчва чрезъ него, ако тя не е посочила другъ съдебенъ адресъ.

Призовката може да бѣде връчена на призоваемото лице и вѣнъ отъ дома му“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Има думата народниятъ представител г. Кръстю п. Цвѣтковъ.

**К. п. Цвѣтковъ (д):** Въ този членъ се казва, че ако призоваемото лице не се намѣри, призовката се връчва на домашнитъ му. Моля г. министра да обясни какво се разбира подъ „домашни“. Разбиратъ ли се сжщитъ онѣзи лица, които сж изброени въ чл. 539 отъ наказателния законъ, въ който ясно се посочва кои сж домашни и

ближни? Да се опредѣли точно и ясно при подобни случаи какъ да се постѣпва.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Тамъ не се говори за домашни, а за близки.

**К. Кънчевъ** (д. сг): „Домашни“ значи онѣзи, които живѣятъ въ едно домакинство. Това е едно старо установено понятие. Отъ 50 години така се прилага.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Не е новъ терминътъ.

**Ц. Пупешковъ** (д. сг): Досега не е срѣщана ситяка въ това отношение.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 124, който става чл. 122, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 125 става чл. 123. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 123. Когато лицето, което се призовава, е промѣнило мѣстожителството си, секретарятъ на сѣда или на общинското управление изпраща незабавно призовката до сѣда или до общинското управление по новото мѣстожителство на призоваемото лице, за да бѣде врѣчена отъ тѣхъ, като същевременно съобщава въ сѣда, отъ който изхожда призовката, где и защо тя е пратена“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 125, който става чл. 123, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 124. Когато се предава призовката, на нея се отбелязва времето, когато е предадена, а другиятъ екземпляръ на призовката, подписанъ отъ приемача съ бележка кога я е приелъ и приподписанъ отъ врѣчителя, се представя въ сѣда. Ако лицето, което приема призовката, не може да даде подписъ или не иска да я получи, това се бележи върху двата екземпляра на призовката и се записва: кога и кому е врѣчена, и защо нѣма подписъ на оново, който я е приелъ, или защо не е врѣчена.“

Когато призовката се врѣчва не лично на призоваемото лице, а на едно отъ лицата, посочени въ чл. 122, въ втория екземпляръ на призовката, при подписа на това лице, се отбелязватъ отношенията му съ призоваемото лице“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

**В. Кознички** (нац. л): Г. г. народни представители! Отъ особена важностъ е да се предаде призовката на страната, която се призовава, за да знае тя, че трѣбва да се яви и да защити своитѣ права. Понеже ставатъ доста злоупотрѣбления, ние ще трѣбва да се спремъ и да обсъдимъ какъ да отстранимъ тия злоупотрѣбления. Споредъ докладвания членъ, ако лицето не желае да получи призовката или е неграмотно, съдебниятъ разсильнъ ще трѣбва да отбележи това. Но това не е достатъчна гаранция, г. г. народни представители, за изпълнението на тази формалностъ. Азъ бихъ желалъ и бихъ молилъ както г. министра на правосъдието, така и г. докладчика на комисията, тѣкъ и всички васъ, г. г. народни представители, да се съгласите, щомъ се предава призовка на неграмотно лице, това да става въ присѣдствіето на две грамотни лица, които да се разпизнатъ.

**Ц. Пупешковъ** (д. сг): Това е уговорено въ чл. 125, където се казва: (Чете) „Съдебниятъ разсильнъ или врѣчителъ изобщо, когато врѣчва призовка на неграмотно лице, или когато призоваемото лице или домашнитѣ му стѣжатъ да приематъ призовката, поканва единъ или двама мѣстни жители или мѣстни полицейски служители, въ качество на свидетели, които се подписватъ върху призовката“. Предвидено е това, което Вие искате.

**В. Кознички** (нац. л): Добре. Нѣмамъ нищо противъ, дали се предвижда това въ този членъ или въ нѣкой следующъ членъ, но трѣбва да има една гаранция. На неграмотния човѣкъ призовката трѣбва да се предава въ присѣдствіето на две грамотни лица, които се подписватъ, за да засвидетелствуватъ предаванетоъ ѝ. Когато нѣкой не желае да получи призовката, това нежелание трѣбва тоже да бѣде констатирано въ присѣдствіето на две грамотни лица. Само така можемъ да запазимъ интереситѣ на неграмотнитѣ и да заставимъ съдебнитѣ разсильни да изпъл-

нятъ длъжността си въ случаитѣ, когато нѣкой не биха желали да получатъ призовката.

**К. Кънчевъ** (д. сг): Въ чл. 127, който става чл. 125, е предвидено точно това, което Вие говорите.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 124, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 127 става чл. 125. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 125 (225). Съдебниятъ разсильнъ или врѣчителъ изобщо, когато врѣчва призовка на неграмотно лице, или когато призоваемото лице или домашнитѣ му отказватъ да приематъ призовката, поканва единъ или двама мѣстни жители или мѣстни полицейски служители, въ качество на свидетели, които се подписватъ върху призовката“.

Въ този членъ сѣ предвидени случаитѣ, за които говори г. Кознички.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 127, който става чл. 125, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 128 става чл. 126. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 126 (226). При искове срещу учреждения, общини, или нѣкое дружество призовката се врѣчва на тѣхния представителъ; а ако той се не намѣри, призовката се врѣчва на друго служаще у тѣхъ лице“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 128, който става чл. 126, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 130, става чл. 127. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 127 (228). На офицеритѣ, подофицеритѣ и долнитѣ чинове, които сѣ на действителна служба, призовката се врѣчва чрезъ непосредственото имъ начальство“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 130, който става чл. 127, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 131 става чл. 128. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 128 (229-а). Длъжностнитѣ лица, натоварени съ врѣчане на призовки и други съобщения, а тѣхъ сѣщо и частнитѣ лица, които сѣ поели такова задължение, се глобятъ отъ 100 до 500 л. отъ председателя на сѣда или отъ самия сѣдъ, ако не предадатъ никакъ или предадатъ неправилно или не навреме призовкитѣ и другитѣ съобщения, или ако не ги повърнатъ своевременно преди срока.

Опредѣлението за налагане на глоба не подлежи на обжалване, но то може да се отмени отъ сѣда, ако глобеното лице представи въ двуседмиченъ срокъ отъ съобщението уважителни причини за оправданието си“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 131, който става чл. 128, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Дѣлъ II.

**Призоваване чрезъ обнародване.**

Чл. 129. Ответникътъ, мѣстожителството на когото не е известно на ищеца, се призовава, по разрешение на сѣда, чрезъ „Държавенъ вестникъ“. Сѣдътъ разрешава призоваването да стане по таквъ начинъ следъ като се удостовѣри, даже служебно, че мѣстожителството на ответника действително е неизвестно.

Ако следъ това ищецътъ узнае мѣстожителството на ответника, той е длъженъ да поиска отново да се призове ответникътъ съ призовка по неговото мѣстожителство.

По посочения въ предходнитѣ алинеи начинъ се постѣпва и когато стане неизвестно мѣстожителството на ищеца, ако ответникътъ желае призоваването му и внесе разносикътъ за това.

Ответникъ, който живѣе въ страна вънъ отъ Европа, макаръ и съ известно мѣстожителство, се призовава чрезъ домашнитѣ му, живущи въ царството, или, ако нѣма такива, чрезъ „Държавенъ вестникъ“.



Въ посоченият въ този членъ случай връчването или обнародването на призовката трѣбва да стане най-малко три месеца преди гледане на дѣлото.

**Г. г. народни представители!** Нововъведенията, които комисията възприе въ последните две алинеи, се отнасят главно до нашите емигранти задъ океана. Вѣрно е, въ много случаи мѣстожителствата на тия емигранти сѫ известни, обаче връчването имъ на призовки е свързано съ много технически мѣжнотии и почти не се изпълнява процедурата по призоваването по реда на известното мѣстожителство на такива ответници, които живеятъ задъ океана. Заради това възприехме да се връчватъ призовките на домашните имъ, като задължихме сѣда да дава най-малко тримесеченъ срокъ до насрочването на дѣлото, за да иматъ възможностъ домашните на призоваемото лице, чийто адресъ имъ е известенъ, да направятъ нужното, та по този начинъ да не се накарняватъ интереситъ на тѣзи български граждани, намиращи се задъ океана.

Това сѫ нововъведенията. Другитъ поправки сѫ повечето редакционни и не измѣняватъ сѣдницата на чл. 132 отъ проекта на г. министра.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 129, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 133 става чл. 130. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 130 (231). Когато въ исковата молба е посоченъ недвижимъ имотъ, който е въ царството и принадлежи на ответника, а мѣстожителството на този последния не се знае, то, освенъ призоваването чрезъ обнародване, праща се до лицата, които ищецътъ посочи като управители или нагледници на имота на ответника и призовка за призоваването му въ сѣдъ“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 133, който става чл. 130, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 131. Призоваването въ сѣдъ чрезъ „Държавенъ вестникъ“ се обнародва единъ пѣтъ. Въ това призоваване се бележи всичко, което трѣбва да се съдържа въ призовката, съ кратко посочване на всички. приложени къмъ исковата молба документи“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 131, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 135, става чл. 132. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 132 (233). За призоваванитъ въ сѣдъ лица се заличава на опредѣленото за това мѣсто въ сѣдилището обявления, въ които се означаватъ имената, презимената и заимствения имъ. Тѣзи обявления оставатъ залепени до изминаването на срока за явяването на странитъ въ сѣда“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 135, който става чл. 132, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

## „Глава VIII.

### Повѣреници на странитъ.

Чл. 133. Странитъ могатъ да водятъ дѣлата си сами лично или чрезъ упълномощени отъ тѣхъ лица, съгласно съ закона за адвокатитъ. Пълномощното може да бѣде устно или писмено. Писменото пълномощно трѣбва да бѣде завѣрено отъ нотариуса.

Устното пълномощно или преупълномощаване се дава предъ секретаря на сѣда, който го записва въ особенъ листъ и го завѣрява съ подписа си. Секретарятъ на сѣда, ако не познава упълномощителитъ, се удостоверява за тѣхната самоличностъ чрезъ двама познати нему свидетели. Упълномощаването по този редъ става само въ деня на разглеждане на дѣлото, като листътъ, въ който е записано пълномощното, се прилага къмъ дѣлото.

Упълномощаването може да стане и предъ самия сѣдъ; въ тоя случай то се отбелязва само въ протокола“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

**В. Кознички (нац. л):** Г. г. народни представители! Искамъ да зная — и ще моля г. министра на правосъдието да отговори — съ това нововъведение отмѣнява ли се чл. 50 отъ закона за селскитъ общини, който гласи, че когато частъ отъ общината или самата община се интересува отъ известенъ процесъ, като ищецъ или като ответникъ, назначаватъ се отъ общината известни лица, които да водятъ дѣлото и да го направляватъ? Тѣ сѫ вече повѣреници. Тия повѣреници ще иматъ ли права?

**Р. Василевъ (д. сг):** Тѣ сѫ представители.

**В. Кознички (нац. л):** Тѣ сѫ представители, но същевременно и повѣреници. Този въпросъ трѣбва да се изясни, защото има различни разбирания отъ сѣдилищата.

**Р. Василевъ (д. сг):** Той се урежда отъ специалния законъ за адвокатитъ.

**В. Кознички (нац. л):** Значи, сѣщитъ права, както каза г. Ради Василевъ, които сѫ посочени въ специалния законъ, си оставатъ въ сила?

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Съ новия законъ не се измѣнява въ нищо старото положение, освенъ това, което е подчертано; а то не засѣга тия лица, за които Вие говорите.

**В. Кознички (нац. л):** Значи и за въ бѣдеще оставатъ представителитъ на селата и градоветъ да водятъ процеситъ на общинитъ?

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Да.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** Тия представители на общинитъ, които по закона за селскитъ и градски общини замѣстватъ кметовѣтъ.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю п. Цвѣтковъ.

**К. п. Цвѣтковъ (д):** Въ действующия законъ за адвокатитъ е указано кои и кога могатъ да водятъ дѣла. Тукъ въ чл. 133 изрично е казано, че писменитъ пълномощия трѣбва да бѣдатъ завѣрени отъ нотариуса.

**Т. Кънчевъ (д. сг):** Оригиналa.

**К. п. Цвѣтковъ (д):** Не е казано оригинала. Този законъ, като по-новъ, ще отмѣни съответното постановление въ закона за адвокатитъ. Азъ сѣмтамъ, че практиката, която съществуваше досега и която е уредена отъ закона за адвокатитъ, не трѣбва да се отмѣнява.

**В. Кознички (нац. л):** Ти си остава.

**К. п. Цвѣтковъ (д):** Не, защото тукъ се казва, че писменото пълномощно трѣбва да бѣде завѣрено отъ нотариуса, когато, съгласно закона за адвокатитъ, може да не бѣде завѣрено.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Това не е нова наредба. Сѣщата наредба се съдържа и въ чл. 238 на сега действащия законъ, гдето се казва: (Чете) „Пълномощното може да бѣде устно или писмено. Последното трѣбва да бѣде завѣрено отъ нотариуса“.

**Т. Кънчевъ д. сг):** Съ специалния законъ за адвокатитъ се даде облекчение на адвокатитъ.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Цвѣтанъ Пупешковъ.

**Ц. Пупешковъ (д. сг):** Въпросътъ, който се повдига отъ г. Цвѣтковъ, не е умѣстенъ, защото тукъ се говори за писмено пълномощно, което страната дава на повѣреника. То не се визира отъ закона за адвокатитъ, а отъ закона за нотариуситъ. Завѣрката трѣбва да стане по нотариаленъ редъ. Страната упълномощава адвоката да води дѣлото — пълномощното трѣбва да бѣде нотариално завѣрено, като първоначално възлагане на работа. Препишъ отъ това пълномощно може да се завѣри отъ адвоката, съгласно закона за адвокатитъ. Преупълномощаване съ писмо пакъ може да се направи. Но тукъ азъ искамъ да обясня защо е добавена въ втората алинея на чл. 133 думата „преупълномощаване“. Добавена е, защото сега нѣкои сѣдилища, водими отъ фискални съображения, искатъ да се прави разлика по отношение гербовия налогъ

между пълномощия устни, дадени при секретаря направо от страната, и пълномощия, дадени от повъреник на повъреник. От Софийския апелативен съд в общо събрание има определение, в което се прави разлика в смисъл, че пълномощното, дадено направо от страната на повъреника, се обгърбва с 10 л., а когато повъреникът преупълномощава друг колега — с 45 л. Като че ли има някаква разлика в тази съдебна услуга — което в края на краищата се изразява като едно обременяване на страната.

Мисля, че и г. министърът ще се съгласи да се даде това пояснение на думата „преупълномощаване“ — да се третира еднакво и пръвото пълномощно и непръвото упълномощаване пред секретаря на съдилищата.

**Т. Кънчев** (д. сг): Ако е писмено.

**Ц. Пупешков** (д. сг): Ако е писмено, то си е по закона за адвокатите и се обгърбва с 45 л. Това е смисълът на вложената дума „преупълномощаване“. Така реши и комисията.

**Министър д-р Т. Кулезъ**: Така е.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 133, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Чл. 134. Пълномощното за водене на дѣлото пред една инстанция дава право на повъреника да извършва пред съда от името на страната всички съдопроизводствени действия по дѣлото и особено да посочава и представя доказателства по него, да обжалва издадените от същия съд под дѣлото определения и решения и да преупълномощава други лица с същите права. Обаче даденото пред една инстанция устно пълномощно не дава право за явяване в по-горните инстанции, гдето дѣлото е отишло, освен ако изрично е дадено в тази смисъл.“

Преупълномощаването на адвокат от адвокат не дава право за искане второ адвокатско възнаграждение“.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 134, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Чл. 135. Извършения от пълномощника съдопроизводствени действия сж задължителни за страната, като да ги е извършила тя самата. Това важи за признанията и другите фактически изявления, щом тѣ не сж опровергани или не сж поправени веднага от самата страна, която е присъствувала с пълномощника си.“

За признаване исканията на противника, за отказване от исканията на довѣрителя, за предлагане на клетва, за сключване на спогодба и за получаване на пари или ценности, сж изключение на съдебните разноски, повъреникът, ако действува в отсъствие на страната, трѣбва да има изрично пълномощно“.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 135, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Чл. 139 става чл. 136. (Приетъ безъ измѣнение)“

Чл. 136 (240). Повѣреникът, ако се е отказал да продължава започнатото вече дѣло, е длъженъ да извести довѣрителя си за това толкова своевременно, щото последниятъ да има възможность да продължи дѣлото лично или чрезъ другъ повѣреникъ, безъ да става нужда то да се отлага“.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 139, който става чл. 136, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Чл. 140 става чл. чл. 137. (Приетъ безъ измѣнение)“

Чл. 137 (241). Довѣрителътъ има право да унищожи вѣсѣко врѣме пълномощното си или да спре повѣреника си, щомъ извести за това съда било устно, било писмено; но това не спира, нито отсрочва разглеждането на дѣлото. Всички действия, извършени законно от повѣреника до часа на отстранението му, оставатъ въ сила“.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 140, който става чл. 137, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Чл. 141 става чл. 138. (Приетъ безъ измѣнение)“

Чл. 138 (242). Въ случай на смъртъ, умопвреждане или лишаване отъ права на повѣреника производството по дѣлото не се спира, а може да се отложи разглеждането му за друго заседание, ако съдътъ намѣри, че тѣзи обстоятелства не сж могли да станатъ известни на страната или пъкъ че тя е узнала за тѣхъ толкова късно, че не е могла да замѣсти своевременно повѣреника си съ другъ“.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 141, който става чл. 138, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Глава IX.“

**Другарство въ дѣлото.**

Чл. 139. Нѣколко лица могатъ да бждатъ другари въ дѣлото, като ищци или като ответници, когато между тѣхъ сжествува едно общо право или общо задължение по отношение предмета на спора или когато тѣхното право или задължение фактически или правно почива върху едно и сжщо основание“.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 139, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Чл. 140. Вѣски отъ другарите ищци или ответници е самостоятелна страна по отношение на противника въ дѣлото, така че съдопроизводственият му действия или бездействия не могатъ нито да ползуватъ, нито да вредятъ останалите другари“.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 140, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Чл. 141. Отъ горното правило се изключватъ случаите, когато, по естеството на спорното правоотношение или по силата на закона, действието на решението трѣбва да се разпространи върху всички другари. Въ тѣзи случаи съдопроизводственият действия, извършени отъ едного отъ тѣхъ, иматъ сила и за останалите неязили се или неизвършили тѣзи действия другари“.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 141, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Чл. 142. Вѣски другаръ въ дѣлото има право да движи и продължава производството по него. Въ този случай, обаче, той е длъженъ да внесе и разноските за призоваване на другарите си по дѣлото“.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 142, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Глава X.“

**Разглеждане на дѣлата въ съдебно заседание.**

Чл. 146 става чл. 143. (Приетъ безъ измѣнение)“

Чл. 143 (247). Докладътъ на дѣлото и устните обяснения на страните ставатъ въ открито заседание на съда“.

**Председателстващ В. Димчев**: Които приемат чл. 146, който става чл. 143, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров** (д. сг): (Чете)

„Чл. 147 става чл. 144. (Приетъ безъ измѣнение)“

„Чл. 144 (248). Ако поради особното свойство на дѣлото, публичността на заседанието може да бжде вредна за вѣрата, общественя редъ или нравствеността, съдътъ може да постанови, щото заседанието да стане при затворени врата. Разпоредването за това вѣкога се обявява публично и се записва въ протокола на заседанието“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 147, който става чл. 144, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство. Съборието приема.

**Докладчик Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 148 става чл. 145. (Приетъ безъ измѣнение)

„Чл. 145 (249). Слѣдното заседание може да стане при затворени врата и тогава, когато дветѣ страни по дѣлото поискатъ това, и сѣдътъ признае молбата имъ за уважителна“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 148, който става чл. 145, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство. Съборието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 149 става чл. 146. (Приетъ безъ измѣнение)

„Чл. 146 (250). Слѣдното заседание може да стане при затворени врата още и по дѣла между съпрузи и между възходящи и низходящи роднини, ако една отъ странитѣ поиска това, а сѣщо и по дѣла между съдружници, ако и дветѣ страни поискатъ това“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 149, който става чл. 146, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство. Съборието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 150 става чл. 147. (Приетъ безъ измѣнение)

„Чл. 147 (251). Когато се разглежда едно дѣло при затворени врата, всѣка страна може да бѣде придружена отъ трима роднини или трима приятели по нейнъ изборъ“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 150, който става чл. 147, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство. Съборието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 148. Краткъ докладъ на дѣлото се прави отъ председателя или отъ единъ членъ на сѣда, писмено или устно, възъ основа на представенитѣ отъ странитѣ по дѣлото книжа и документи. Докладътъ трѣбва да се направя даже и когато странитѣ заявятъ, че той имъ е известенъ.“

Отъ доклада трѣбва да се вижда:

1) въ що се състои искътъ; кои сѣ обстоятелствата, отъ които той произтича; кои отъ тѣхъ се признаватъ и кои оспорватъ отъ ответника; кои сѣ доказателствата на ищеца и доказателствата на ответника за оспоренитѣ обстоятелства по иска;

2) има ли възражения отъ страна на ответника и въ що се състоятъ тѣ; кои сѣ обстоятелствата, отъ които произтичатъ; кои отъ тѣхъ се признаватъ и кои оспорватъ отъ ищеца; кои сѣ доказателствата на ответника и доказателствата на ищеца за оспоренитѣ обстоятелства по възраженията;

3) отводитѣ, ако сѣ направени такива, и

4) всичко друго отъ дѣлото, което има сѣществено значение за решаването му“.

**Председателстващ В. Димчев:** Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

**В. Кознички (нац. л):** Г. г. народни представители! Още при първото четене на законопроекта азъ се изказахъ решително за проекта на г. министра, като се мотивирахъ, между другото, и съ туй: странитѣ по дѣлото искатъ да знаятъ предварително — безъ да искатъ да унижатъ достоинството на почтенитѣ и добри сѣдии — най-малкото поне, че докладчикътъ по дѣлото е запознатъ съ него. Известната вече фраза „известенъ докладъ“ не може да ни даде право да мислимъ и вѣрваме, че дѣлото е изучено. И, ако искате, много отъ пледоаритѣ по дѣлото ще се избѣгнатъ, когато докладчикътъ даде доказателства на странитѣ, че знае дѣлото. Нѣма защо тогава много да се приказва. Що ще говоришъ на сѣдния да обрне вниманието на тая документъ или на онзи фактъ и т. н., когато той го знае предварително? Съ това се съкратява работата.

Азъ съмъ за проекта на г. министра, който не употребяваше думата „краткъ“. Оставете сѣда да си направи доклада. Защото, като турите „краткъ докладъ“, ще излѣзе горе-долу: докладътъ е известенъ, ищецътъ иска кѣщата, ответникътъ не признава, решено е да му се даде. Оставете този „краткъ докладъ“.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Въ нѣколко пункта се изброява какво трѣбва да се вижда отъ доклада.

**В. Кознички (нац. л):** При все това. Оставете на сѣда да си направи доклада, безъ да му определятъ какъвъ да бѣде, краткъ или дълъгъ.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Това е въпросъ на нрави.

**В. Кознички (нац. л):** Знамъ, че е въпросъ на нрави, но това има значение.

**Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг):** Като се каже „краткъ“, та ще се ограничи словописането ли?

**К. Кънчевъ (д. сг):** Нѣма нищо лошо въ това.

**В. Кознички (нац. л):** Азъ обръщамъ вниманието ви. Това го знамъ отъ практика, г-да. Дайте възможностъ да се докладва дѣлото както прилича. Или има докладъ, или нѣма. Казвамъ ви, разберете това добре, никой адвокатъ нѣма да безпокои сѣдния да говори, когато вижда, че сѣдния знае добре дѣлото. Свършено. Що ще му говоришъ по-нататкъ? Можешъ само нѣколко думи да кажешъ.

**А. Поповъ (д. сг):** Краткиятъ докладъ е по-ясенъ, отъ колкото дългиятъ.

**В. Кознички (нац. л):** Не казвамъ краткъ или дълъгъ. Сѣдния прави обязательно докладъ. Да се остави на него, на неговата съвестъ, на неговото разбиране на закона и пазене интереситѣ на странитѣ. Азъ не зная откъдѣ измислихте това „краткъ“ докладъ. Оставете го така, както бѣше въ проекта.

**Председателстващ В. Димчев:** Има думата г. докладчикътъ.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Видоизмѣнението, което комисията прие, докладътъ да бѣде краткъ, не значи, че докладъ нѣма да се прави. Напротивъ, отъ самия текстъ се вижда, че докладътъ става задължителенъ, като се изброява въ четири пункта какво трѣбва да съдържа той задължително. Отначало, като приехме задължителния докладъ, комисията се опасяваше да не би да се злоупотрѣбва съ този докладъ, той да бѣде много голѣмъ и да отнеме времето, предназначено за гледане на дѣлото. Подъ „краткъ докладъ“ комисията разбира, че докладътъ трѣбва да бѣде задължителенъ, като се изброятъ въ него ония обстоятелства, които се изискватъ отъ четири пункта на текста.

**Р. Василевъ (д. сг):** Като въ френския сѣдъ — дѣлата иматъ малки писмени доказателства.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** То ще се наложи. Понеже сѣ изброява нѣколко пункта въ члена, то по всѣки пунктъ трѣбва да има бележки.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 148, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Съборието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 152 става чл. 149. (Приетъ безъ измѣнение)

„Чл. 149. (253, 253-в, 258). Въ първото сѣдебно заседание по дѣлото, следъ свършване на разискванията по предварителнитѣ въпроси, всѣка отъ странитѣ, която присѣдствува или се представлява отъ повѣренникъ, е длъжна да даде нуждитѣ кратки и положителни разяснения относно ония изтъкнати отъ противната страна обстоятелства и твърдения, за които отъ противната страна книжа по дѣлото не е ясно дали ги признава или оспорува, а сѣщо и да отговори на всички въпроси, които ѝ биха били зададени отъ председателя на сѣда или, съ негово разрешение, отъ членоветѣ на сѣщия или отъ противната страна, за разясняване на дѣлото и за отдѣляне на спорното отъ безспорното“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 152, който става чл. 149, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Съборието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 150. Ако допустнатитѣ доказателства не сѣ налице, сѣдътъ отлага дѣлото и определя срокове за представяне на доказателствата, за извършване на другитѣ производствени действия и за внасяне следующитѣ се депозити, а сѣщо и взема мѣрки, што въ идното заседание дѣлото да може да бѣде решено.“

Отлагане на дѣлото се допуска, ако безъ вина на страната не сѣ могли да бѣдатъ призовани или да се явятъ свидетели и вещи лица, или да се представятъ други допустнати доказателства, които иматъ такава важностъ за дѣлото, че безъ тѣхното изслушване или представяне съдѣтъ не би могълъ да издаде правилно решение.

Новото заседание се насрочва не по-късно отъ три месеца отъ датата на предходното заседание. Този срокъ може да бѣде увеличенъ само поради крайно уважителни причини. Когато това е възможно, въ самото опредѣление за отлагане на дѣлото се обявява и денѣтъ, въ който то ще се гледа отново.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 150, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ср):** (Чете)

„Чл. 154 става чл. 151. (Приетъ безъ измѣнение)

„Чл. 151 (253-а). Ако сѣ яви нужда дѣлото да се отложи, съдѣтъ разпитва явилитѣ се свидетели, а може да разпита и явилитѣ се вещи лица, освенъ ако и двѣтъ страни искатъ разпитването да стане едновременно или ако съдѣтъ намира, че едновременно имъ разпитване сѣ неявилитѣ се свидетели и вещи лица ще бѣде въ интереса на правилното решаване на дѣлото.

Въ случай че неявилитѣ се свидетели или вещи лица могатъ да се явятъ въ сѣщия денъ или най-късно на следния денъ, съдѣтъ отсрочва дѣлото за този денъ, като задължава странитѣ да допълнятъ депозита за пѣтни и дневни пари на свидетелитѣ и вещитѣ лица, ако това е нужно.

Сѣщото правило се спазва и когато се касае за писмени доказателства, които сѣ допустнати отъ съда и могатъ да бѣдатъ представени въ сѣщия или най-късно въ следния подиръ заседанието денъ“.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 154, който става чл. 151, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ср):** (Чете)

„Чл. 152. Следъ изтичане на опредѣленитѣ въ чл. чл. 106 и 109 срокове странитѣ не могатъ да представятъ нови доказателства.

При устнитѣ обяснения странитѣ могатъ да изтъкватъ нови доводи за разяснение на фактическата или правната страна на дѣлото“.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 152, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ср):** (Чете)

„Чл. 156 става чл. 153. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 153 (255). Ищецѣтъ при устнитѣ си обяснения може да намали своитѣ искания, които сѣ заявени въ исковата молба, но нѣма право да ги увеличава, да ги измѣнява по сѣществу или да предявява нови искания, освенъ ако тѣзи последнитѣ произтичатъ непосредствено отъ заявениитѣ въ исковата молба. Не се счита за увеличение на иска, когато ищецѣтъ прибавя проценти или прирѣсти“.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 156, който става чл. 153, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ср):** (Чете)

„Чл. 157 става чл. 154. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 154 (256, 261). Председателътъ открива и ръководи устнитѣ състезания. Той дава думата и може да я отнеме на оня, който не се подчинява на неговитѣ разпореждания. Той се грижи, щото дѣлото да се разясни напълно и всестранно, и състезанието да се довърши по възможностъ безъ прекъсвания.

Когато намѣри, че дѣлото е достатъчно разяснено, председателътъ прекратява устнитѣ обяснения, но само следъ като бѣдатъ изслушани и двѣтъ страни по равно число пѣти“.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 157, който става чл. 154, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ср):** (Чете)

„Чл. 158 става чл. 155. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 155 (259). Когато дѣлото съдържа нѣколко искания или нѣколко предмети на иска, съединението на които

при устнитѣ обяснения е неудобно, съдѣтъ може да постанови, щото странитѣ да представятъ своитѣ обяснения огдѣлно по всѣко искане или всѣки предметъ.

Когато по едно искане се представятъ нѣколко самостоятелни сѣдства за защита, съдѣтъ сѣщо така може да постанови състезанието да се ограничи преди всичко върху едно или нѣколко отъ тия сѣдства, а после върху другитѣ“.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 158, който става чл. 155, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ср):** (Чете)

„Чл. 156. При устнитѣ обяснения на странитѣ председателътъ на съда, ако намѣри за възможно, поканва ги да свършатъ дѣлото съ спогодба. Въ случай че странитѣ се спогодятъ, съставя се протоколъ, въ който се огласяватъ предметѣтъ и условията на спогодбата. Този протоколъ, подписанъ отъ съдитѣ и отъ странитѣ, не подлежи на обжалване предъ по-горенъ съдъ и има сила на влѣзло въ законна сила решение. Той се изпълнява по общия редъ за изпълнение на съдебнитѣ решения.

Ако спогодбата се отнася за частъ отъ спора, съставя се протоколъ само за нея, а за неспогодената частъ дѣлото продължава“.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 156, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ср):** (Чете)

„Глава XI.

**Предявяване на насрещенъ искъ.**

Чл. 157. Ответникѣтъ има право да предяви насрещенъ искъ най-късно въ писмени си отговоръ, ако насрещниятъ искъ произтича отъ еднакво правно основание съ иска, предявенъ отъ ищеца, или ако може да стане прихващане съ сѣщия искъ. Предявяването на насрещния искъ става по правилата за предявяване на искъ изобщо.

По дѣла по мѣнителници или записи на заповѣдъ не се допуска предявявания на насрещенъ искъ.

Опредѣлението на съда по приемото или неприемото на насрещния искъ не подлежи на никакво обжалване“.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 157, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ср):** (Чете)

„Глава XII.

**Съкратено съдопроизводство.**

Чл. 158. По искане на ищеца, по съкратенъ редъ се извършва производството освенъ въ изрично посоченитѣ въ закона случаи, още и по слѣднитѣ дѣла:

1) по искове за дадени пари въ заемъ или за стоки, дадени въ кредитъ;

2) по искове за наемъ на земи, къщи, жилища и всѣкакви други помѣщения и за изпразване на наети помѣщения;

3) по искове за възнаграждение на слуги и изобщо за заплащане на работа, извършена отъ майстори, занаятчии, надничари и други такива;

4) по искове за пари или други имоти, дадени на пазене;

5) по спорове, възникнали при изпълнение на решения, когато спорѣтъ по сѣщността си съставлява самостоятеленъ искъ и

6) по спорове за привилегии.

Дѣла, въ които държавното съкровище е страна, не се разглеждатъ по реда на съкратеното съдопроизводство“.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 158, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ср):** (Чете)

„Чл. 159. По дѣла, които подлежатъ на разглеждане по съкратенъ редъ, председателътъ на съда разпорежда въ сѣщия денъ, въ който е приета исковата молба, да се изпратятъ за връчване на ответника преписитѣ отъ нея и отъ приложенията ѝ съ изрично посочване на срока за подаване на писменъ отговоръ.“

Ответникът може въ седмодневен срокъ отъ получаването на преписа отъ исквата молба да подаде писменъ отговоръ съобразно съ наредбата на чл. 106 отъ този законъ.

По тѣзи дѣла не се допушта подаване на допълнителна исква молба и допълнителенъ отговоръ.

Първото по дѣлото заседание се назначава отъ председателя на сѣда най-късно до петнадесетъ дни отъ изтичането на срока за подаване на отговоръ, следъ като сѣдътъ предварително въ разпоредително заседание се е произнесълъ по въпроситѣ, за които е речъ въ чл. 110 отъ този законъ.

Сѣщиятъ срокъ за насрочване на дѣлото се спазва и когато то се отложи; а сѣщо и въ по-горнитѣ инстанции.

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 159, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)**

„Чл. 160. По дѣла, които подлежатъ на разглеждане по съкратенъ редъ и изискватъ неотложно решение, странитѣ могатъ да се призоватъ на сѣдъ въ сѣдебно заседание за сѣщия день, въ който е подадена исквата молба, ако ответникътъ живѣе въ мѣстото, гдето заседава сѣдътъ.“

Въ тѣзи случаи писменъ отговоръ не се подава. Обаче ответникътъ има право да моли за отлагане на дѣлото, за да представи доказателствата си, съ които подкрепя своитѣ възражения и искания. Сѣдътъ, ако намѣри, че посоченитѣ отъ ответника доказателства сѣ отъ сѣществуващо значение за правилното решаване на дѣлото, допушта ги и отлага разглеждането на дѣлото, като назначава възможно най-късно срокъ за представяне допустимитѣ отъ него доказателства.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 161, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)**

„Чл. 164 става чл. 161. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 161 (279). Ако при гледането на едно дѣло по реда на съкратеното сѣдопроизводство сѣдътъ се убеди, че то не може да бѣде добре разяснено по този редъ, той може да постанови, щото дѣлото да се гледа по обикновения редъ на сѣдопроизводството.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 164, който става чл. 161, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)**

„Чл. 166 става чл. 162. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 162 (281). Въ случаитѣ, за които въ тази глава не сѣ предвидени особени правила, прилагатъ се правилата на обикновеното сѣдопроизводство.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 166, който става чл. 162, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** Г. г. народни представители! По глава XII — съкратено сѣдопроизводство — има да направя отъ страна на комисията следнитѣ пояснения.

Изхвърлиха се отъ проекта нѣкои положения за съкратено сѣдопроизводство, тъй като комисията смѣтна, че тѣ сѣ производства, които се предвиждатъ въ заповѣдното сѣдопроизводство — следователно, тукъ става само едно приповторение — и оставихме тѣзи случаи да се разглеждатъ въ заповѣдното сѣдопроизводство.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** За което се готви сега специаленъ проектъ.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** Да, за което се готви сега специаленъ проектъ.

**Р. Василевъ (д. сг):** Желателно е, като се свърши туй, да влѣзатъ и тия положения въ отдѣлна глава.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Да, то ще бѣде специална глава.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)**

„Глава XIII.

**Доказателства.**

**Дѣлъ I.**

**Общи правила.**

Чл. 167 става чл. 163. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 163 (283). Сѣдътъ основава решението си само върху доказателствата, представени отъ странитѣ, доколкото законътъ не постановява другояче.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 167, който става чл. 163, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)**

„Чл. 168 става чл. 164. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 164 (282). Обстоятелства, отъ които произтича едно право, трѣбва да се докажатъ отъ оная страна, която иска да осъществи това право; ония пъкъ обстоятелства, които изключватъ пораждането на предявеното право или погасяватъ това право, трѣбва да се докажатъ отъ противната страна.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 168, който става чл. 164, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)**

„Чл. 169 става чл. 165. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 165. Обстоятелства, които сѣ всеизвестни, не се нуждаятъ отъ доказване. Сѣщото се отнася и за такива обстоятелства, които служебно сѣ познати на сѣда.

Сѣдътъ може да вземе въ съображение тѣзи обстоятелства дори тогава, когато странитѣ не сѣ ги изнесли, обаче въ такъвъ случай той е длъженъ да обърне вниманието на странитѣ върху тия обстоятелства при разглеждането на дѣлото.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 169, който става чл. 165, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)**

„Чл. 166. Считатъ се признати до доказване на противното фактическитѣ твърдения, които противната страна не е оспорвала, следъ като е била поканена да се обясни по тѣхъ при разглеждането на дѣлото.

Сѣдътъ следъ обсъждане на обстоятелствата на дѣлото преценява дали може да се счита за оспорване, когато страната заявява, че тя не знае или не си спомня за истинността на фактическото твърдение на противната страна, или дава уклончиви или противоречиви отговори.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 166, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)**

„Чл. 171 става чл. 167. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 167. Действащитѣ въ друга държава правни норми, включително и постановленията, които се отнасятъ до взаимността, както и мѣстнитѣ и особенитѣ обичаи, се нуждатъ отъ доказване само тогава, когато тѣ не сѣ познати на сѣда. Обаче за установяване на правнитѣ норми сѣдътъ може да се ползува и отъ такива източници, на които странитѣ не сѣ се позовавали. За тази целъ той може да направи служебно нуждитѣ издирвания.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 171, който става чл. 167, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)**

„Чл. 168. Когато представеното отъ странитѣ доказателство за установяване размѣра на доказана вреда или загуба, или на нѣкое друго въ основата си неоспорено или доказано вземане не е дало задоволителенъ резултатъ, или е явно, че нѣма да даде такъвъ резултатъ, сѣдътъ опредѣля този подлежащъ на сѣдебно установяване размѣръ по свободна оценка съ огледъ на всички обстоятелства по дѣлото, отнасящи се до сѣщия предметъ.

Сѣдътъ може въ този случай, ако счита това нужно за съставяне на своето мнение, да нареди служебно раз-



пить на вещи лица, ако такива не сѫ разпитвани по дѣлото, или ако разпитанитѣ не сѫ дали пълно заключение“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 168, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Въ тази глава по този дѣлъ нововъведението се състои въ чл. 166 относно разпита на странитѣ и показанитѣ имъ. За да се тури край на неположителнитѣ обяснения на странитѣ, ние поставихме като санкция, че, ако на зададенитѣ въпроси относно известни факти страната не се произнесе ясно и категорично, приема се, че фактитѣ сѫ установени. Това приехме като принципъ въ главата за доказателствата. (Чете)

„Дѣлъ II.

#### Свидетелски показания.

Чл. 169. Свидетелски показания не се допускатъ за доказване на такива събития, за които гражданскитѣ закони изискватъ писмени документи, освенъ:

1) когато документътъ е изгубенъ или унищоженъ по причина на внезапно бедствие, като: пожаръ, наводнение и други такива;

2) когато правото на недвижимъ имотъ се основава на спокойно, безспорно и непрекъснато владение или ползуване въ течение на установения отъ закона давностенъ срокъ.“

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 169, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 170. Съдържанието на писмени документи не може да се опровергава съ свидетелски показания, освенъ:

1) когато странитѣ, които сѫ участвували въ извършване на документа, се домогватъ да докажатъ, че изразеното въ него съгласие е симулативно, ако при това има начало на писмено доказателство.

Начало на писмено доказателство се счита всѣко писмо, което изхожда отъ страната, противъ която се противопоставя, или отъ нейния праводателъ, и което прави вѣроятнo твърдението за симулативността на документа, и

2) когато се оспорва истинността на документа.“

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 170, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 171. Съ свидетелски показания не могатъ да се установяватъ:

1) устни съглашения, които сѫ противни на съдържитѣ се въ писмения документъ волеизявления на странитѣ или които отмѣняватъ или измѣняватъ тѣзи волеизявления;

2) договори на стойностъ по-голъма отъ 5.000 л. съ изключение на търговскитѣ сдѣлки;

3) погасяване на установени съ писмени документи парични задължения на сума по-голъма отъ 5.000 л.“

Г. г. народни представители! Нововъведението се състои главно въ п. 2, съгласно който договори, отъ каквото естество и да бѣдатъ тѣ, на стойностъ по-голъма отъ 5.000 л., не могатъ да бѣдатъ установени съ свидетелски показания. Изключение отъ това правило се прави за търговскитѣ сдѣлки. Изключението за търговскитѣ сдѣлки се направи, за да се съгласуватъ постановленията на настоящия законъ съ търговския законъ предъ видъ характера на търговскитѣ сдѣлки. Но що се касае до гражданскитѣ сдѣлки, съ п. 2 комисията целѣше да тури край на една практика, създадена отъ нашия Върховенъ касационенъ съдъ относно института за подставеното лице. Съ това не целимъ да унищожимъ този институтъ, който се урежда въ нашето материално право, въ главата за пълномощията, но, понеже въ материалното право не се предвиждаше особенъ начинъ за доказване на туй пълномощно и, следователно, това можеше да става съ всички доказателствени срѣдства, дори и съ свидетелски показания, ние въ процесуалния законъ, въ п. 2 на чл. 171, установяваме, че тия договори, въ случая дори и съ договора за скритото пълномощно, чиято стойностъ надминава 5.000 л., не може въ бѣдеще вече да се установяватъ съ свидетелски показания, а трѣбва да се установяватъ съ писменъ документъ.

Тия сѫ обясненията, които имамъ да дамъ по чл. 171 отъ името на комисията.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Има думага народнитѣ представители г. Алекси Поповъ.

**А. Поповъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Реформата на чл. 170 и 171 намирамъ за една отъ най-важнитѣ, които се прокараха въ гражданското съдопроизводство по въпроса за доказателствената сила на свидетеля и за доказателствената сила на писменитѣ доказателства. Тенденцията е да се изключи свидетелствъ, да се изпъди свидетелствъ по възможностъ въ всичкитѣ случаи, кѣдето сѫ застъпени голѣми интереси, и всички сдѣлки, които иматъ за обектъ сѣществуващи интереси, да бѣдатъ сключвани чрезъ писменъ актъ.

Причинитѣ за туй нововъведение сѫ известни на всички. Преди всичко свидетелствъ загуби онова значение, което имаше нѣкога-си, когато нравитѣ и възпитанието бѣха по-различни, когато религиозността и клетвата имаха своето голѣмо значение за правдивостта или неправдивостта на свидетеля, и, най-сетне, когато малограмотността и безграмотността бѣше много по-голъма, отколкото е днесъ. Днесъ почти малтъкъ процентъ отъ пълноправнитѣ граждани вече сѫ неграмотни; по-голъмата частъ сѫ грамотни и сѫ въ състояние да сключатъ една сдѣлка чрезъ писменъ актъ, незавѣренъ или завѣренъ — това е другъ въпросъ.

Но въ настоящия случай, макаръ да се възприема този принципъ, намирамъ, че разпоредбитѣ на чл. 171 всетаки оставатъ мѣсто за сдѣлки, които могатъ да бѣдатъ установени чрезъ свидетелски показания, или известни писмени доказателства да бѣдатъ опровергани пакъ съ свидетелски показания.

Въ п. 2 на чл. 171 се говори, че съ свидетелски показания не могатъ да се установятъ договори на стойностъ по-голъма отъ 5.000 л. съ изключение на търговскитѣ сдѣлки. За търговскитѣ сдѣлки въпросътъ е другъ. За обикновенитѣ граждански задължения, обаче, е оставенъ единъ размѣръ до 5.000 л., който азъ намирамъ за твърде голѣмъ. Независимо отъ това тъкмо той п. 2 обгръща въпроса за скритото пълномощно. Въпросътъ за скритото пълномощно, както е известно на по-голъмата частъ отъ почитаемитѣ господа, биде разрешенъ отъ Върховния касационенъ съдъ твърде нещастно. Върховната инстанция допустна, че, когато се касае за недвижими имоти, скритото пълномощно може да бѣде установявано съ свидетелски показания, и това внесе една голѣма пертурбация, една голѣма опасностъ, единъ голѣмъ страхъ за правата на гражданитѣ върху недвижимитѣ имоти. Гражданитѣ, които купятъ известенъ недвижимъ имотъ на публиченъ търгъ или нотариално по реда, който се предвижда въ закона, не сѫ сигурни, че сѫ придобили правата на собственостъ върху тоя недвижимъ имотъ за себе си, защото съ двама души свидетели може да се установи, че тѣ сѫ купили този имотъ привидно за себе си, а въ сѣщностъ сѫ го купили за трето лице. Тази практика не издържаше критика нито правно, нито отъ гледна точка на положението у насъ. Правно не издържа критика затуй, защото отъ нашитѣ граждански закони не е позволено да се придобие собственостъ върху недвижимъ имотъ другоиче, освенъ чрезъ писменъ и нотариаленъ актъ. А допускаше се чрезъ двама свидетели да се установи, че едно лице е придобило правото на собственостъ върху известенъ имотъ! Това бѣше едно явно противоречие съ установеното положение, че собствеността върху недвижимостъ се придобива само по писменъ начинъ и то не съ обикновенъ, а съ официаленъ, нотариаленъ актъ.

Г. г. народни представители! Въпросътъ за скритото пълномощно шокираше толкова много правнитѣ разбирации не само на юристи, адвокати, а, мога да кажа, и на сѣдии, шокираше правното чувство дори и на обикновенитѣ граждани, които сѣвшаха какво значи да се придобие собственостъ върху недвижимъ имотъ чрезъ свидетелски показания, че на тази касационна практика много отъ нашитѣ сѣдилища не се подчиниха. Русенскитѣ окръженъ съдъ не се подчини, Пловдивскитѣ окръженъ съдъ не се подчини, едно отдѣление отъ Софийскитѣ окръженъ съдъ сѣщо не се подчини — толкова намѣриха неиздържана, несъстоятелна тази практика!

Доиде редъ да попразимъ тази практика по законодателенъ пътъ. Въ тоя членъ му е мѣстото да се каже изрично, безъ разлика на стойността, че скрито пълномощно за прехвърляне собственостъ на недвижимъ имотъ не може да се установява съ свидетелски показания.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Ще го приемемъ.

**А. Поповъ (д. сг):** Който иска да възложи нѣкому да купи единъ имотъ за негова смѣтка, той ще бѣде въ състояние да вземе пълномощно отъ него.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Ще излѣзе, че сега съ скрито пълномощно може да доказваме, щомъ се касае за имотъ подъ 5.000 л. Принциплътъ трѣбва до край да се издържа.

**А. Поповъ (д. сг):** Този, който ще си даде съгласието, който ще си даде изритъ на трето лице да купува за негова смѣтка имотъ, той може да му каже: „Дайте ми една бележка отъ две думи, че Вие ще купите имота за мене“.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Напълно съмъ съгласенъ.

**А. Поповъ (д. сг):** Но има и друго съображение. Ако се остави туй положение за имоти до 5.000 л., има имоти, които сѫ купени за 5.000 л., а сега струватъ 500.000 л., при продажби, станали преди 9, 10, 11 години, давността за които още не е изтекла.

Ето защо, азъ моля почитаемото Народно събрание да възприеме предложението ми, въ п. 2 на чл. 171 изрично да се каже: „Скрито пълномощно за придобиване собственостъ върху недвижимъ имотъ не може да бѣде утвърдено съ свидетелски показания“.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Има думата г. докладчикътъ.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Желанието на комисията бѣше съ този членъ да премахне тълкуванията по установяване на скритото пълномощно. Така че мисълта на г. Алекси Поповъ е напълно мисълъ и на комисията. Ако той направи предложението си въ една формула, която да задоволява, може да го възприемемъ като такова на самата комисия. Но, разглеждайки този въпросъ, комисията намѣри, че, понеже той е отъ материално-правно естество, не може въ единъ законъ даъ процесуаленъ характеръ да се допуска обратна сила.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Има думата г. Величко Кознички.

**В. Кознички (нац. л):** Г. г. народни представители! Азъ сподѣлямъ напълно гледището на г. Алекси Поповъ, старъ и много опитенъ магистратъ, сега народенъ представителъ, който много добре изясни всичкитъ опасности, на които бѣха изложени гражданитъ досега. Никой не може да се счита сигуренъ собственикъ на имота си, защото ще се намѣрятъ единъ или двама свидетели да кажатъ: „Ти си купилъ имота за мене“. И, за голѣмо съжаление, такива свидетели има въ всички слоеве на обществото, отъ най-голѣмия до най-малкия. Щомъ се касае особено за голѣми материални интереси, ставатъ пазарлъци: ще станемъ свидетели, ще вземемъ имота на X, на Y, и ти ще вземешъ толкова, азъ — толкова. Тези поквара, която съществува сега у насъ, не трѣбва да позволяваме да се разпростира по-нататъкъ. Мѣрката, която се прѣдлага сега — да не се позволява съ свидетели установяването на подставено лице, на скрито пълномощно или на симуляция — е добра. Напр., има нѣкои, които казватъ: азъ съмъ поставилъ тебе симулативно, обаче въ сѣщностъ съмъ азъ. Това трѣбва да се запреги, да го нѣма въ бѣдеще. Защото интереситъ на гражданството действително сѫ застрашени; практиката е опасна и лоша, и смѣтамъ, че по този начинъ ще ѝ се тури край. Симуляция и подставено лице е все сѣщото.

**Т. Кънчевъ (д. сг):** Не е едно и сѣщо; тѣ сѫ различни нѣща.

**В. Кознички (нац. л):** Скритото пълномощно пакъ е договоръ за подставено лице.

**Т. Кънчевъ (д. сг):** Скритото пълномощно е специално.

**В. Кознички (нац. л):** Скритото пълномощно е пакъ договоръ за подставено лице.

**Ц. Пупешковъ (д. сг):** Симуляцията е предметъ на чл. 170 и прѣдшествувашия.

**В. Кознички (нац. л):** Симуляцията е предвидена въ п. 1 и се касае само до участващитъ въ договора лица, но трети лица извънъ, по п. 1, биха могли да атакуватъ симулативността на сдѣлката. Напр., наследникътъ да атакуватъ сдѣлката, направена отъ тѣхния наследодателъ. Тѣ сѫ въ този случай трети лица, и за тѣхъ не трѣбва да има

това ограничение. Наследодателътъ симулативно прехвърля собствеността на имота си върху друго; наследникътъ иматъ право да оспорватъ това. Това е старъ принципъ, който трѣбва да се запази.

Пунктъ 2 заключава въ себе си подставено лице, т. е. лице, което било че е l'homme de paille, било че нарочно купува за друго. И въ единия, и въ другия случай трѣбва да се установи съществуването на договоръ писмено. А щомъ като е въпросъ за установяване на такъвъ договоръ, не може да се допускатъ вече свидетели. Вие сте позволили съ чл. 171 за договори до 5.000 л. да се допускатъ свидетели. Значи, нарушили сте принципа. Алекси Поповъ се противопостави на това, и азъ съмъ съгласенъ съ него. Принциплътъ трѣбва да бѣде запазенъ, безъ изключение да не се допускатъ свидетели.

**Т. Кънчевъ (д. сг):** Изрично да се каже.

**В. Кознички (нац. л):** Нѣмамъ нищо противъ да се каже изрично, защото не всѣкога сѣдилищата ще иматъ на разположение протоколитъ на Народното събрание. Докладчикътъ на комисията се изказа, и други се изказаха. Ето и г. министърътъ на правосъдието казва, че е съгласенъ съ това тълкуване.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** Да, да. Азъ приемамъ предложението на г. Алекси Поповъ.

**В. Кознички (нац. л):** Още една дума искамъ да кажа. Азъ искамъ да направя една корекция на мотивировката, която даде уважаемиятъ г. докладчикъ. Той спомена, че за въ бѣдеще подставено лице не може да се доказва по никой другъ начинъ, освенъ писмено. Тамъ той има грѣшка. Остава откритъ въпросътъ само за решителната клетва.

**Р. Василевъ (д. сг):** И за писменитъ документи.

**В. Кознички (нац. л):** И за писменитъ документи. Остава откритъ въпросътъ за решителната клетва, защото действителниятъ животъ е такъвъ, че азъ мога да имамъ доверие въ нѣкого и да му възложа да ми купи единъ недвижимъ имотъ.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Тукъ изключваме само свидетелскитъ показания.

**В. Кознички (нац. л):** Да се поясни, защото съ пояснението, което дава докладчикътъ, се изключватъ всички доказателства.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Другитъ доказателства си оставатъ; изключватъ се само свидетелскитъ показания.

**В. Кознички (нац. л):** Не е зле туй да се освѣтли, защото г. докладчикътъ е забравилъ това. Остава откритъ въпросътъ за решителната клетва и за писменитъ доказателства. Свидетели нѣма да бѣдатъ допускани. Решителната клетва — може.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Тѣй. Изключватъ се само свидетелитъ.

**Председателстващъ В. Димчевъ:** Ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Има направено предложение отъ г. Алекси Поповъ . . .

**Ц. Пупешковъ (д. сг):** Понеже ще направи впечатление тази редакция, предложена отъ г. Алекси Поповъ, като една голѣма казуистика, като едно специално внимание върху малко случая отъ злоупотребления, които ставатъ съ единъ видъ договоръ, и понеже това, което се цели съ това редакционно измѣнение, което се предлага, е било и въ мисълта на комисията — това е аслѣ смисълътъ на редакцията, която е дадена отъ нея — за системностъ и за по-добра стилистика на закона бихъ предложилъ да се каже въ точка 2: „Всѣкакъвъ видъ договори“.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Не е ясно.

**Ц. Пупешковъ (д. сг):** Защо правимъ такава голѣма чест на злоупотребленията, че да ги влагаме въ закона и излагаме на позорния стълбъ? Тѣ сами по себе си сѫ осѣдени. Законътъ трѣбва да има една по-прибрана форма, да не взира отдалѣни случаи — да не би да се разбере противното, за нѣщо друго.

**К. Кънчевъ** (д. сг): Законътъ трѣбва да бѣде ясенъ и изриченъ.

**А. Поповъ** (д. сг): Азъ държа на моето предложение, защото за договори до 5.000 л. може да се допускатъ скрити пълномощия по тая редакция.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ**: Азъ приемамъ предложението на г. Алекси Поповъ въ тази форма, въ която ще ви се прочете сега. То се касае само за единъ видъ договори, именно за договори за придобиване вещни права върху недвижимъ имотъ чрезъ скрито пълномощие. То не е така казуистично и затова трѣбва да се постави като втори пунктъ, защото то съдържа по-обща наредба, а следъ това да идватъ вториятъ и третиятъ пунктове, които сѫ изключенията, като трети и четвърти.

**К. Кънчевъ** (д. сг): По този начинъ се поставяме въ хармония и съ другитъ закони, които изискватъ прехвърлянето право на собственост на вещни права, подъ страхъ на недействителностъ, да става въ писмена форма.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ**: Следъ първия пунктъ ще дойде той, който предлага г. Поповъ, като втори, и следъ него другитъ пунктове ще измѣнятъ нумерацията си.

**Председателствуващъ В. Димчевъ**: Отъ г. Алекси Поповъ се прави следното предложение: (Чете) „Да се прибави новъ пунктъ — 2. Договори за придобиване чрезъ скрито пълномощно вещни права върху недвижими имоти“, като другитъ пунктове станатъ трети и четвърти.

Който приематъ туй предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Който приематъ цѣлия чл. 171, заедно съ приетата прибавка, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 176 става чл. 172. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 172 (328). Силата на свидетелскитъ показания се опредѣля споредъ достовѣрността на свидетелитъ и яснотата, пълнотата и вѣроятността на тѣхнитъ показания.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ**: Който приематъ чл. 176, който става чл. 172, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 173. Страната, която се основава на свидетели, е длъжна въ молбата за призоваването имъ да посочи:

- 1) тѣхното име, презиме, занятие и мѣстожителство, а ако тѣ живѣятъ въ градъ, още и жилищния имъ адресъ;
- 2) обстоятелствата, върху които ще се разпитватъ.

Ако поради погрѣшно посочване на името, презимето, занятieto, мѣстожителството или адреса на свидетеля, този последниятъ не е могълъ да бѣде намѣренъ, за да му се връщи призовката, страната, която го е посочила, не може да иска отлагане на дѣлото за ново призоваване на свидетеля или за замѣняването му съ другъ свидетелъ, ако сѣдѣтъ намѣри, че страната е действувала недобросъвестно.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ**: Който приематъ чл. 173, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

Чл. 178 става чл. 174. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 174 (286). Никой нѣма право да се отказва отъ свидетелстване. Отъ това правило се изключватъ:

- 1) роднинитъ на странитъ, които се сѣдятъ, по права възходяща и низходяща линии, братята и сестритъ и роднинитъ по сватовщина отъ първа степенъ;
- 2) лицата, които иматъ облага отъ решаването на дѣлото въ полза на една отъ странитъ.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ**: Който приематъ чл. 178, който става чл. 174, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

Чл. 179 става чл. 175. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 175. (287). Допуска се отказване отъ свидетелстване:

- 1) по въпроси, отговорътъ на които може да причини на свидетеля или на неговитъ роднини, посочени въ чл. 174 т. 1, непосредствена имуществена вреда;
- 2) по въпроси, отговорътъ на които може да причини на свидетеля или на неговитъ роднини, посочени въ чл. 174,

т. 1, безчестие или опасностъ за наказателно преследване, и 3) по въпроси, на които свидетелътъ не може да отговори, безъ да разкрие тайнитъ на своето изкуство или занаятъ.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ**: Който приематъ чл. 179, който става чл. 175, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 180 става чл. 176. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 176 (288). Не се допускатъ да свидетелствуватъ:

- 1) умоповреденитъ;
- 2) лицата, които, по физическитъ или по умственитъ си недостатѣци, не сѫ могли да разумяватъ обстоятелството, което се доказва;
- 3) децата противъ роднителитъ;
- 4) съпружитъ на тѣзи, които се сѣдятъ;
- 5) духовнитъ лица за това, що имъ е повѣрено при изповѣдта и
- 6) изобщо всички, на които по законъ е отнето правото да бѣдатъ свидетели.

Всичкитъ тѣзи лица ги отстранява отъ свидетелстване самиятъ сѣдъ и безъ странитъ да молятъ за това, стига той да съгледа, че има причини за тѣхното отстраняване.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ**: Който приематъ чл. 180, който става чл. 176, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 181 става чл. 177. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 177 (289). Лицата, които не сѫ достигнали 17 годишна възраст, а сѣщо и осѣденитъ за лѣжесвидетелстване или на строгъ тъмниченъ затворъ не по-малко отъ 5 години, могатъ да се разпитватъ като свидетели безъ клетва.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ**: Който приематъ чл. 181, който става чл. 177, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 178. По отводъ на противната страна се отстранява отъ свидетелстване:

- 1) роднинитъ по права линия, безъ ограничение на степенитъ; роднинитъ по сѣребърна линия отъ първитъ три степени, и роднинитъ по сватовщина отъ първитъ две степени на онази отъ странитъ, която ги е посочила за свидетели. Ако призованиятъ свидетелъ е роднина и на двѣтъ страни въ еднаква степенъ, той може да се стведе само отъ клетва;
- 2) настойничитъ на онази отъ странитъ, която ги е посочила за свидетели, или лицата, които сѫ подъ нейно настойничество;
- 3) усиновителитъ и усиновенитъ на онази отъ странитъ, която ги е посочила за свидетели;
- 4) тѣзи, които иматъ облага отъ решаването на дѣлото въ полза на тая страна, която ги е посочила за свидетели;
- 5) тѣзи, които се намиратъ съ противната страна или съ възходящи и низходящи нейни роднини въ тѣжба по гражданско или наказателно дѣло, заведено преди дѣлото, по което се викатъ за свидетели, или, ако то е свършено, да не сѫ се изминали 6 месеца отъ свършването му;
- 6) повѣреничитъ, ако ги посочатъ за свидетели тѣхнитъ довърители.

Не може да се отвежда свидетелъ възъ основание на т. т. 1, 2 и 3, когато се призовава да свидетелствува:

- а) за установяване съдържанието на писменъ актъ, при извършването на който е подписанъ като свидетелъ;
- б) за раждания, бракове и умирапия на членове отъ семейството му;
- в) за имуществени интереси, произхождащи отъ тѣзи семейни връзки, и
- г) за действия, отнасящи се до спорнитъ правоотношения на странитъ, когато тѣзи действия сѫ извършени отъ него лично или като представител на една отъ странитъ.“

**Председателствуващъ В. Димчевъ**: Който приематъ чл. 178, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ** (д. сг): (Чете)

„Чл. 183 става чл. 179. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 179 (292). Отводитъ противъ свидетелитъ трѣбва да се предявяватъ преди тѣ да се закълнатъ или преди разпита имъ, ако ще свидетелствуватъ безъ клетва.“

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 183, който става чл. 179, моля, да вдигнат рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 184 става чл. 180. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 180 (293). Въ опредѣлението на сѣда за допущането на свидетелитѣ се отбелязва: името, презимето, занятieto и мѣстожителството на свидетелитѣ; обстоятелствата, върху които ще се разпитватъ, и мѣстото, гдето ще стане разпитването“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 184, който става чл. 180, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 185 става чл. 181. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 181 (294, 295). Когато свидетелътъ е тежко боленъ или когато му е необходимо да иде на друго отдалечено мѣсто, безъ да може да се завърне скоро въ града, гдето дѣлото се разглежда, сѣдътъ е длъженъ по негова или на страната молба, ако я намѣри за уважителна, да разпита свидетеля и преди деня на разглеждането на дѣлото. Разпореждането за разпита може да бѣде направено и отъ председателя на сѣда. Разпитътъ може да се извърши и отъ назначенъ отъ председателя или отъ сѣда членъ на този последния.

Подобно разпореждане не прѣчи на сѣда да разгледа, да прѣвѣри и да допусне отводитъ, които биха могли отпосле да се предявятъ отъ противната страна.“

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 185, който става чл. 181, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 186 става чл. 182. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 182 (296). Свидетелитѣ, когато самата страна не се задължи да ги доведе въ сѣда, се призоваватъ чрезъ призовка, въ която се бележи:

- 1) името, презимето, занятieto и мѣстожителството на свидетеля, а също и жилищниятъ му адресъ, ако живѣе въ градъ;
- 2) предметътъ и номерътъ на дѣлото;
- 3) мѣстото, денътъ и часътъ на разпитването, и
- 4) опредѣленото отъ закона наказание за неявяването на свидетеля“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 186, който става чл. 182, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 187 става чл. 183. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 183 (297). Офицери, подофицери и долни военни чинове, които се намиратъ на действителна служба, когато сѣ посочени за свидетели, се призоваватъ съгласно чл. 122. Когато военното начальство удостовѣри, че призоваемиятъ свидетел по важни причини не може да се яви лично въ сѣда, той се разпитва тамъ, гдето служи.

Призовкитѣ на служителитѣ по жѣлзнитѣ пѣтища, когато сѣ посочени за свидетели, се предаватъ на най-близкото имъ мѣстно начальство не по-късно отъ три дни преди означения въ призовката день за явяване“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 187, който става чл. 183, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 184. Свидетели, които живѣятъ на разстояние повече отъ сто километра отъ седалището на сѣда, могатъ, по тѣхно искане или по молба на странитѣ, да се разпитатъ отъ най-близкия окръженъ сѣдъ или мирови сѣдия. Въ този случай председателътъ на сѣда или мировиятъ сѣдия опредѣля деня, въ който ще стане разпитътъ и призовава за този день свидетеля и странитѣ по дѣлото. Неявяването на редовно призованата страна не спира извършването на разпита.

Разпитътъ се извършва отъ единъ членъ на сѣда, опредѣленъ отъ председателя на сѣда.

Искането на свидетеля да бѣде разпитанъ по делегация трѣбва да бѣде направено най-късно въ тридневенъ срокъ отъ получаване на призовката и се разрешава веднага отъ председателя на сѣда или отъ председателя на отдѣлението, въ което се намира дѣлото.

Министритѣ се разпитватъ въ дома имъ“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 184, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 185. Свидетелътъ, за неявяване въ сѣда въ назначения день, ако не представи уважително за това оправдание, се наказва, по опредѣление отъ сѣда, съ глоба отъ сто до петстотинъ лева, споредъ важността на дѣлото и споредъ имуществното състояние на свидетеля. Освенъ това, сѣдътъ постановява да се доведе за следващото заседание чрезъ полицейската власть.

Свидетелътъ има право въ двеседмиченъ срокъ отъ деня, въ който е трѣбвало да се яви, да представи оправданието си предъ сѣда. Този последниятъ, ако признае оправданието за уважително, отмѣнява опредѣлението си, съ което е наложилъ глобата“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 185, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 190 става чл. 186. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 186 (301). Разпитътъ на свидетелитѣ става въ скрито заседание на сѣда, освенъ въ случаитѣ, посочени въ чл. чл. 144—146“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 190, който става чл. 186, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 191 става чл. 187. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 187 (302). Сѣдътъ може да възложи на едного отъ членоветѣ си да разпита свидетелитѣ въ следнитѣ случаи:

- 1) когато свидетелътъ по старостъ, по нѣкоя тежка болестъ, по служебно задължение или по други уважителни причини не може да се яви въ сѣда;
- 2) когато отъ обстоятелствата на дѣлото се намѣри за потрѣбно да се направи разпитъ на самото мѣсто;
- 3) когато трѣбва да се разпитватъ мнозина свидетели, които живѣятъ вѣнъ отъ града, гдето се намира сѣдътъ.

Членътъ на сѣда, комуто е възложено да извърши разпитъ на свидетели въ посоченитѣ по-горе случаи, самъ разрешава повдигнатитѣ отъ странитѣ въпроси и отводи, отнасящи се до извършвания разпитъ“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 191, който става чл. 187, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 192 става чл. 188. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 188 (303). Въ случаитѣ, посочени въ чл. чл. 181, 184 и 187, протоколътъ за свидетелскитѣ показания се прочита въ заседанието на сѣда; когато свидетелскитѣ показания сѣ неясни и непълни, сѣдътъ може да назначи новъ разпитъ“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 192, който става чл. 188, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 193 става чл. 189. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 189. Противъ действията на сѣдята, който е правилъ разпита, могатъ да се подаватъ въ сѣда жалби въ течение на три дни отъ деня, въ който е извършенъ разпитътъ. Жалбата може да бѣде дадена така също и на сѣдята, който е правилъ разпита, или пъкъ тя може да бѣде записана, по искане на страната или на свидетеля, въ протокола“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 193, който става чл. 189, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 194 става чл. 190. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 190 (305). Странитѣ и тѣхнитѣ повѣреници иматъ право да присъствуватъ при разпита на свидетелитѣ, макаръ той да става въ частенъ домъ“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 194, който става чл. 190, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 195 става чл. 191. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 191. Всѣки свидетелъ се разпитва отдѣлно, въ присѣдствието на странитѣ, които сѣ явили при разпита. Свидетели, които още не сѣ дали показания, не могатъ да присѣдствуватъ при разпита на другитѣ свидетели“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 195, който става чл. 191, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 196 става чл. 192. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 192 (307). При извършване на разпита свидетелитѣ на ищеца се разпитватъ преди свидетелитѣ на ответника.

Страната може да се откаже отъ разпита на свидетеля, на чиито показания се е позовавала. Обаче противната страна има право, въпреки това, да поиска да бѣде разпитанъ явилитъ се свидетелъ по обстоятелствата, за установяването на които е билъ допустнатъ“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 196, който става чл. 192, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 197 става чл. 193. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 193 (308). На всѣки свидетелъ преди клетвата се предлагатъ въпроси за опредѣляне на самоличността му и на отношенията му къмъ странитѣ по дѣлото“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 197, който става чл. 193, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 198 става чл. 194. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 194 (310). Преди да даде показанията си, свидетелътъ се подвежда подъ клетва отъ председателя на сѣда, освенъ ако бѣде освободенъ отъ нея по взаимно съгласие на странитѣ.

Свидетелътъ се кълне, че ще каже по дѣлото самата истина, безъ да скрие нѣщо отъ нея или да прибави нѣщо къмъ нея“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 198, който става чл. 194, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 199 става чл. 195. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 195 (311). Отъ клетва се освобождаватъ:

1) свещенослужителитѣ и монаситѣ отъ всички въроизповѣдания;

2) лица, принадлежащи къмъ признати отъ държавата въроизповѣдания и въроучения, които не допускатъ клетва.

Тѣзи лица, вмѣсто клетва, даватъ обещание, че ще кажатъ цѣлата истина по чиста съвѣсть“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 199, който става чл. 195, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 200 става чл. 196. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 196 (312). Ако нѣкой свидетелъ не иска безъ законна причина да се закълне или да свидетелствува, той се наказва въ самото заседание съ глоба отъ сто до хиляда лева. Въ случай на несъстоятелностъ, глобата се замѣня съ записване по общия редъ.

Опредѣлението на сѣда не подлежи на обжалване“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 200, който става чл. 196, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 201 става чл. 197. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 197 (313). Разпитътъ на свидетеля се почва съ покана да разкаже какво му е известно по обстоятелствата, върху които се основаватъ странитѣ“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 201, който става чл. 197, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 202 става чл. 198. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 198 (314). Свидетелътъ отговаря на въпроситѣ и дава своитѣ показания устно“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 202, който става чл. 198, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 203 става чл. 199. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 199 (315). Председателътъ на сѣда може да спре свидетеля, когато се впуска въ разказване на обстоятелства, които не се отнасятъ до дѣлото“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 203, който става чл. 199, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 204 става чл. 200. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 200 (316). Следъ като свидетелътъ изложи своето показание, председателътъ на сѣда предоставя на странитѣ да предложатъ на свидетеля въпроси по всички предмети, които се намиратъ въ връзка съ обстоятелствата, за установяване на които той е допустнатъ.

Председателътъ на сѣда и членовѣтъ, съ разрешение на председателя, сѣщо могатъ, за разяснение на дѣлото, да предлагатъ на свидетеля въпроси“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 204, който става чл. 200, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 205 става чл. 201. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 201 (317). При разпита на свидетеля председателътъ на сѣда и членовѣтъ, съ разрешение на председателя, могатъ, за разяснение на дѣлото, да предлагатъ въпроси на странитѣ“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 205, който става чл. 201, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 206 става чл. 202. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 202 (318). Всѣки разпитанъ свидетелъ трѣбва да остане въ заседателната стая на сѣда, докато се свърши разпитътъ на всички свидетели, освенъ ако председателътъ на сѣда му позволи да си отиде по-рано“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 206, който става чл. 202, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 207 става чл. 203. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 203 (319). Свидетелътъ може да бѣде разпитанъ повторно въ сѣщото заседание, ако самъ поиска това, или ако сѣдътъ постанови това по молба на нѣкоя отъ странитѣ или по своя преценка“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 207, който става чл. 203, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 208 става чл. 204. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 204 (320). Когато въ показанията на нѣкой свидетели има разногласие по сѣществени обстоятелства, сѣдътъ е длъженъ да постанови тѣзи свидетели да се разпитатъ очи въ очи“.

**Председателстващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 208, който става чл. 204, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 209 става чл. 205. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 205 (321). Когато се разпитва свидетелъ, който не разбира български, повиква се преводачъ“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 209, който става чл. 205, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 210 става чл. 206. (Приет без измѣнение)

Чл. 206 (322). Сжщественото отъ показанията на свидетеля се записва въ протокола на сждебното заседание по възможностъ съ неговитѣ думи“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 210, който става чл. 206, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 207. Свидетелъ, който иска да получи възнаграждение за отвлѣчането му отъ работа и за пжтни разноски, длъженъ е да заяви за това на сжда при разпита или до края на сждебното заседание по дѣлото.

Това правило се прилага и за преводача“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 207, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 212 става чл. 208. (Приет без измѣнение)

Чл. 208 (324). Сждътъ или сждията, който е произвеждалъ разпита, опредѣля следуюмото се на свидетелитѣ възнаграждение, което се заплаща отъ предварително внесенния депозитъ отъ страната, която е искала призоваването имъ.

По сжщия редъ се опредѣля и възнаграждението на преводача“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 212, който става чл. 208, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Дѣлъ III.

**Дознание чрезъ околни люди.**

Чл. 209. Когато има споръ за пространството, границитѣ или мѣстността на пасища, гори, мери и балталци, сждътъ може, ако една отъ странитѣ се основава върху показания на мѣстни жители, да постанови да се извърши дознание чрезъ околни люди.

При спорове за мери и балталци сждътъ може по въпроса за владението стъ древно време да разпитва, освенъ свидетели, и околни люди“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 209, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 214 става чл. 210. (Приет без измѣнение)

Чл. 210 (330). За извършването на дознанието сждътъ назначава едного отъ членоветѣ си и опредѣля времето, когато то трѣбва да се извърши. Назначаването на члена и опредѣлянето на времето за извършване на дознанието трѣбва да става, следъ като се изслушатъ странитѣ въ сждебно заседание“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 214, който става чл. 210, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 215 става чл. 211. (Приет без измѣнение)

Чл. 211 (332). Назначениятъ отъ сжда членъ за извършване на дознанието е длъженъ да отиде на самото спорно мѣсто преди опредѣления за дознанието день и да състави списъкъ на стари хора отъ близкитѣ населени мѣста, които могатъ да свидетелствуватъ по възникналия споръ.

За правилното състояние на този списъкъ назначениятъ за извършване на дознанието членъ събира сведения както отъ мѣстнитѣ административни власти, така и отъ общинскитѣ съвети“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 215, който става чл. 211, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 216 става чл. 212. (Приет без измѣнение)

Чл. 212 (333). Тоя списъкъ не трѣбва да съдържа:

1) имената на странитѣ и на слугитѣ имъ;  
2) роднинитѣ на странитѣ по права линия — безъ ограничение на степенитѣ, по сребѣрна — роднинитѣ отъ първитѣ три степени, а по сватовщина — отъ първитѣ две степени;

3) отсѣтствуващитѣ и онѣзи, които по причина на тежка болестъ и по други непреодолими препятствия не могатъ да се явяватъ да свидетелствуватъ“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 216, който става чл. 212, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 217 става чл. 213. (Приет без измѣнение)

Чл. 213 (350). Означенитѣ въ списъка околни люди се призоваватъ съ особни призовки отъ члена на сжда, който извършва дознанието, да се явятъ при него въ назначения за извършване на това последното день и мѣсто, за да дадатъ своитѣ показания“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 217, който става чл. 213, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 218 става чл. 214. (Приет без измѣнение)

Чл. 214 (331, 334). Странитѣ се призоваватъ на мѣстото, гдето ще стане дознанието, съ особни призовки отъ члена на сжда, който ще извършва дознанието, и, ако присѣтствуватъ, могатъ да предлагатъ на околнитѣ люди въпроси по спора.

Ако въ назначения день странитѣ не се явятъ, дознанието се извършва въ тѣхно отсѣтствие“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 218, който става чл. 214, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 219 става чл. 215. (Приет без измѣнение)

Чл. 215 (336, 337). Членътъ на сжда предлага на явилитѣ се страни, ако желаятъ, да избератъ по взаимно съгласие отъ означенитѣ въ съставения отъ него списъкъ околни люди нѣколко (не повече отъ 12) лица, които по установения редъ да дадатъ показания по възникналия между тѣхъ споръ.

Странитѣ, обаче, могатъ по взаимно съгласие да избератъ и други мѣстни жители, извънъ означенитѣ въ списъка лица. Въ тоя случай разпитватъ се само избранитѣ отъ странитѣ лица“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 219, който става чл. 215, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 220 става чл. 216. (Приет без измѣнение)

Чл. 216 (338). Когато странитѣ по взаимно съгласие избератъ околни люди, тѣ могатъ да постановятъ, шото възникналиятъ споръ да се реши изключително въз основа на показанията на тѣзи околни люди“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 220, който става чл. 216, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 221 става чл. 217. (Приет без измѣнение)

Чл. 217 (339). За избранитѣ по взаимно съгласие на странитѣ околни люди се съставя протоколъ, който се подписва отъ странитѣ и въ който точно се обозначава отъ члена на сжда: постановили ли сж или не странитѣ да се реши спорътъ имъ въз основа на показанията на избранитѣ отъ тѣхъ околни люди“.

**Председателстващ В. Димчев:** Които приемат чл. 221, който става чл. 217, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчик Д. Бъров (д. сг):** (Чете)

„Чл. 222 става чл. 218. (Приет без измѣнение)

Чл. 218 (340). Ако странитѣ не се съгласяватъ да си избератъ сами околни люди, последнитѣ се избиратъ споредъ установенитѣ въ следващитѣ членове правила“.



**Председателствуващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 222, който става чл. 218, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 223 става чл. 219. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 219 (341). Съставениятъ споредъ чл. чл. 211 и 212 списъкъ на околни люди, подписанъ отъ члена на сѣда, се предлага на явилитъ се страни да го прегледатъ и да го подпишатъ“.

**Председателствуващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 223, който става чл. 219, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 224 става чл. 220. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 220 (342, 343). Позволява се на странитъ, когато подписватъ списъка, да посочатъ върху него допустнатитъ по тѣхно мнение неправилности въ съставянето му и да молятъ за неговото поправяне и допълняне.

Членътъ на сѣда се произнася по тѣзи посочвания и молби на странитъ и отбелязва своето решение по тѣхъ въ самия списъкъ, следъ което обявява този последния на странитъ срещу разписка или подписъ“.

**Председателствуващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 224, който става чл. 220, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 225 става чл. 221. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 221 (345). Отъ обявяния така списъкъ членътъ на сѣда, въ присѣдствието на явилитъ се страни, избира по жребие дванадесетъ души. Ако въ списъка нѣма повече отъ дванадесетъ души, избиратъ се шестъ души“.

**Председателствуващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 225, който става чл. 221, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 226 става чл. 222. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 222 (346, 348). Странитъ иматъ право да отвеждатъ избранитъ по жребие лица по причинитъ, посочени въ чл. чл. 176—178.

Отведенитъ лица се замѣняватъ съ други по реда, установенъ въ чл. 221. Окончателниятъ списъкъ не може да има по-малко отъ шестъ души“.

**Председателствуващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 226, който става чл. 222, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 227 става чл. 223. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 223 (349). Следъ избора по жребие и следъ отводитъ, ако такива е имало, имената на окончателно избранитъ околни люди се записватъ въ протокола, въ който се отбелязва подробно и всичко относно начина, по който тѣ сѣ били избрани“.

**Председателствуващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 227, който става чл. 223, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 228 става чл. 224. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 224 (352). Околнитъ люди се разпитватъ подъ клетва, освенъ ако странитъ по взаимно съгласие, ги освободятъ отъ нея. Правилата за разпитването на свидетелитъ и за записването на показанията имъ се прилагатъ и за околнитъ люди“.

**Председателствуващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 228, който става чл. 224, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 229 става чл. 225. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 225 (353). Неявилитъ се призвани околни люди се глобватъ въ размѣръ, предвиденъ въ чл. 185, и се освобождаватъ отъ наложената имъ глоба съгласно същия членъ“.

**Председателствуващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 229, който става чл. 225, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 230 става чл. 226. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 226 (354). Сѣдътъ определя достоверността и силата на показанията на околнитъ люди по свой преценка, съ изключение на случая, за който се говори въ чл. 216“.

**Председателствуващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 230, който става чл. 226, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

**Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 231 става чл. 227. (Приетъ безъ измѣнение)

Чл. 227 (355). Възнаграждението на околнитъ люди се определя отъ сѣда или сѣдията, който произвежда дознанието; на тѣхъ се плаща така, както и на другитъ свители по граждански дѣла“.

**Председателствуващ В. Димчевъ:** Които приематъ чл. 231, който става чл. 227, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Предлагамъ за заседанието въ вторникъ следния дневенъ редъ

1. Първо четене законопроекта за разрешаване на Лѣсковската градска община да сключи заемъ.

2. Второ четене законопроекта за гражданското сѣдопроизводство (продължение разискванията).

Първо четене законопроектитъ:

3. За измѣнение на чл. 18 отъ закона за земеделскитъ опитни и контролни институти.

4. За разрешаване на Министерството на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството — Главна дирекция на трудовата повинность — да поеме направата и поправка на пѣтища и други съоръжения за смѣтка на извънбюджетни кредити и за смѣтка на разни фондове и обществени организации.

5. За освобождаване гаранцитъ на отчетницитъ, служили въ Борисовградското мирово сѣдилище и при Трънския окръженъ сѣдъ — Бръзничкия сѣдебенъ изпълнителенъ участъкъ, зданията на които сѣ били опожарени и пр.

6. За възлагане на Българската земеделска банка да достави за смѣтка на държавата земеделски орѣдия и машини на стойность около 100 000 000 л. (Продължение разискванията).

7. Разглеждане предложението на народния представител Георги Марковъ, за назначаване парламентарна анкетна комисия, която да проучи въпроса за разбойничеството.

8. Докладъ на прошетарната комисия.

Първо четене законопроектитъ:

9. За кинематографитъ и театритъ.

10. За признаване права на индустриална концесия за производството на памучни прежди на акционерното дружество „Текстиль“ въ Варна.

Които приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 15 м.)

Председателъ: АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ

Подпредседателъ: В. ДИМЧЕВЪ

Секретаръ: СТ. РЯСКОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

## СЪДЪРЖАНИЕ:

|                                                        | Стр. |                                                       | Стр.      |
|--------------------------------------------------------|------|-------------------------------------------------------|-----------|
| Отпуски, разрешени на народните представители:         |      | класове и относно уволнения и премествания            |           |
| Владимиръ Начевъ, Калоянъ Маноловъ, Сте-               |      | на учители и на училищни инспектори (Соб-             |           |
| фанъ Бояджиевъ, Иванъ Лъкарски, Добри Ди-              |      | щение) . . . . .                                      | 61        |
| митровъ, Маринъ Шиваровъ, Никола Аретовъ,              |      | <b>Законопроекти:</b>                                 |           |
| Срашимиръ Георгиевъ, Иванъ Куртевъ, х.                 |      | 1. За разрешаване на Лъсковската градска община       |           |
| Георги х. Петковъ и Димитъръ Икономовъ . .             | 61   | да сключи заемъ (Съобщение) . . . . .                 | 61        |
| <b>Питане</b> отъ народния представител Досю Негенцовъ |      | 2. За гражданското съдопроизводство. (Воро че-        |           |
| къмъ министъра на народното просвѣщение —              |      | тене — продължение разискванията) . . . . .           | 61        |
| относно закриването на нѣкои прогимназии и             |      | <b>Дневенъ редъ за следващото заседание . . . . .</b> | <b>85</b> |